Interviul săptămînii cu VICTOR REBENGIUC

pag 8–9

pag 8–9

„La conducerea teatrelor sînt clienții Puterii“

22

Nr. 49 (252), 7–13 decembrie 1994

Corneliu Coposu:

„Pentru noi este capitală integrarea concomitentă a fostelor țări comuniste“

pag 6–7

HORAȚIU PEPINE

Sloganul integrării europene

Participarea președintelui Iliescu la sesiunea Adunării Parlamentare a UEO la Paris ne sugerează o întrebare care, uimitor, nu se pune deloc în viața publică românească: ce înseamnă pentru noi integrarea europeană? Ar fi interesant un sondaj de opinie despre acest subiect. Nu mulți, probabil, ar ști să spună ce înseamnă pentru români integrarea de care se vorbește atît de mult. Trecînd rapid în revistă tot ce-am auzit în ultimul timp, putem distinge două categorii de opinii: ambele formulate la modul cel mai general cu putință. Integrarea este, potrivit unora, scopul principal al acțiunii politice pe plan extern cu corelativele sale interne. Potrivit acestor opinii, politica internă ar trebui să se subsumeze acestui obiectiv, în timp ce alții se pronunță de asemenea pentru integrare, adăugînd că ea nu trebuie în nici un fel să aducă atingere opțiunilor politice interne. În general, primii gîndesc despre ceilalți că manifestă un naționalism izolaționist și că acceptarea integrării europene este fie expresia unei false conștiințe, fie o simplă ipocrizie. Atît timp cît am stat în antecamera Consiliului Europei, dezbaterea a mai dobîndit puțină concretețe. Modificarea și adaptarea legislației interne au provocat dezbateri reale; am putut măsura puterea inerțiilor postcomuniste, a prejudecăților provinciale și, pe de altă parte, a atașamentului față de soluții cu tradiție în viața publică românească. Cu toate diferențele, un lucru unește însă opiniile despre integrarea europeană, iar de data aceasta vorbim nu atît de Consiliul Europei, organism tot mai rarefiat, cît despre Comunitatea Europeană. Dezbaterea este exclusiv ideologică și nu cred să fi auzit cineva vorbindu-se despre integrare în termeni concreți. Ce înseamnă pentru noi integrarea europeană ca implicații economice și sociale, ce urmări, așadar, poate avea în planul vieții de zi cu zi, e o întrebare care îndeobște nu se pune. Un referendum despre integrarea europeană ne-ar găsi complet nepregătiți. Bineînțeles că e prematur să vorbim despre un referendum, dar nu e prea devreme să știm ce presupune sloganul, unanim acceptat, că sîntem, genetic, o țară europeană și că locul nostru de drept este în structurile Europei unite. Întîmplător, în același timp în care președintele Iliescu vorbea în fața Adunării Parlamentare a UEO, în Norvegia avea loc un referendum despre aderarea la Comunitatea Europeană. O țară căreia nimeni nu-i contestă europenitatea a votat împotriva Europei. Pentru noi este interesant să observăm că punctul de vedere ideologic a avut acolo mai puțină importanță. E neîndoielnic că norvegienii au fost, la rîndul lor, sensibili la sloganul independenței naționale, dar nu e mai puțin adevărat că implicațiile concrete ale aderării au cîntărit cel mai greu. Agricultorii pierdeau subvențiile de stat, iar pescarii ar fi intrat într-un regim concurențial foarte sever. Generația tînără, la rîndul ei, a preferat stabilitatea pe care o oferă starea actuală. Oamenii de afaceri, care mizau pe un regim mai prielnic al investițiilor și pe lărgirea pieței muncii, au avut motive de dezamăgire. Guvernanții, care acționau în numele unui plan prea abstract pentru majoritatea populației, au fost învinși de presiunea concretului social. Exemplul Norvegiei ne interesează aici în măsura în care contrastează puternic cu modul exclusiv ideologic în care se pune la noi problema integrării în structurile europene. Acordul de asociere, care va intra nu peste mult timp în vigoare, a trecut prin Parlament fără nici o dezbatere și nu doar cetățenii români dispuși să se informeze asupra treburilor publice, dar nici parlamentarii nu știu mare lucru despre acord și implicațiile sale imediate. Dar nici nu se simte nevoia unei informări atente, pentru că fiecare pare să accepte, din principiu, că integrarea europeană este țelul privilegiat al politicii românești. Am putea găsi aici o sursă de entuziasm dacă n-am observa că politica românească manifestă, practic, multă neglijență față de prevederile acordului de asociere. Să spunem numai că restructurarea și privatizarea, de care președintele României a amintit în discursul său de la Paris, sînt încă proiecte neclare, că reforma educației a eșuat într-un proiect al Legii învățămîntului mult prea conservator. Nu demult, un specialist dintr-un minister ne-a uimit declarînd public că se simte o nevoie imperioasă ca în ministere și în Parlament să se inițieze o campanie intensă de cunoaștere a problematicii integrării. E de la sine înțeles că cetățeanul cu alte griji nu poate ști mai mult decît secretarul de stat de la Comerț sau Industrie. O largă ignoranță, am spune, la fel de largă ca și consensul asupra integrării europene. Un referendum la noi ar avea ca rezultat un da triumfal. Dacă la Revoluție unul s-a bucurat că va găsi *Le Monde* la chioșcul de ziare în fiecare dimineață, dacă un altul a exultat că se vor desființa Miliția și Procuratura, probabil că și acum are fiecare o reprezentare despre integrarea europeană. Pentru unii Bucureștiul ar arăta ca Parisul sau pentru alții Clujul ca Viena. Integrarea europeană pare să fie în viața publică românească mai mult un slogan care ne alină frustrările.

Ofensiva Puterii contra aleșilor locali ai Opoziției

pag 5

Transnistria: desființarea școlilor românești

pag 11

SĂPTĂMÎNAL EDITAT DE GRUPUL PENTRU DIALOG SOCIAL ● ANUL V ● 300 lei

CURIER 22

SCRISORI OPINII DREPT LA REPLICĂ

La mulți ani!

Redacției

Cu admirația, emoția și dragostea pe care anii n-au făcut decît să le sporească,

Smaranda Enache
și
Liga PRO EUROPA

Stimată doamnă redactor-șef Gabriela Adameșteanu

Deși nu ne-am bucurat de atenția dvs., este o deosebită plăcere pentru noi să vă urăm, cu ocazia sărbătoririi numărului 250 al revistei, succes în continuare, în folosul iubitorilor de cultură și democrație.

Mulți și rodnici ani colectivului revistei dumneavoastră!

Președintele Asociației Medicale Române,
dr. doc. Zorel Filipescu

Stimată redacție,

Una dintre puținele bucurii ale vieții de după '89 este, pentru mulți oameni din România, existența unei „anumite părți a presei". Printre aceștia mă număr și eu. După ce patruzeci de ani rar am citit vreun ziar sau vreo revistă, în schimb am înghițit destule cărți, după memorabilul decembrie situația s-a inversat. Printre revistele care nu m-au decepționat niciodată, un loc de frunte, poate chiar primul, îl ocupă revista „22". Nu pot avea decît cuvinte de laudă pentru cei care își sacrifică talentul, timpul și, într-un fel, viața pentru ca această revistă să existe. De asemenea, îi admir enorm și țin să le mulțumesc și celor care fac parte din GDS. Din păcate, prea rar avem (noi, o destul de mare parte a populației țării, n-am atins **încă** procentul de 50%) ocazia să-i vedem la TV pe oameni ca Gabriel Liiceanu, Thomas Kleininger și pe redactori ai revistei „22" ca Gabriela Adameșteanu, Gabriel Andreescu, Andrei Cornea, N.C. Munteanu și mulți alții. Momentele în care se îndură totuși Televiziunea să-i prezinte sînt pentru noi adevărate sărbători.

Dar nu pentru aceasta v-am scris. Aveți probabil destulă treabă ca să nu vă sacrificați timpul citind rîndurile unei necunoscute (de formație științifică, fără veleități politice – nici măcar PCR-istă n-am fost – și cu atît mai puțin literare). De ce vă scriu totuși?

Pentru prima oară după aproape 5 ani, un articol din revista „22" mi-a lăsat un gust amar. Țin să spun că n-o citesc număr de număr și nici „din scoarță în scoarță" (din motive de timp și financiare), dar, oricum, destul de des ca să-mi dau seama de „linia" și „ținuta" ei. Articolul de care pomeneam este cronica de carte a lui Dan C. Mihăilescu din nr. 45 (248), 9–15 noiembrie 1994.

Precizez că am mai citit articole (chiar dacă nu foarte multe) ale d-lui Dan C. Mihăilescu, atît în prima variantă a revistei „Contrapunct", cît și în „Dilema" și „Cotidianul", și i-am admirat totdeauna verva, originalitatea și talentul. De data aceasta însă m-a decepționat și, dacă e posibil, vă rog să-i comunicați umilele mele observații. (Știu, din auzite, că toți oamenii de talent, dar mai ales scriitorii, sînt orgolioși și nu prea admit nici o observație, crezînd că numai ei pot avea dreptate.) Poate totuși își va sacrifica 10 minute pentru un cititor și admirator al său.

Cronica se referă la „Amintiri deghizate" de Ovid S. Crohmălniceanu. Am citit și eu cartea și mi-a plăcut foarte mult. Nu-l cunosc pe autor, nu am citit „Pentru realismul socialist", am mai citit doar „Istorii insolite", dintre care mi-a rămas pînă azi întipărită în minte „Prima lecție de geometrie", în care era vorba de „banda lui Moebius".

„Amintiri deghizate" mi-a mers la inimă din mai multe motive (repet că n-am nici o competență literară):

– mi se pare scrisă cu mult har;

– arată anumite defecte ale unor personalități și anumite compromisuri pe care le-au făcut, dar totul fără ranchiună, cu mult umor și poate și cu un pic de duioșie;

– conține o filosofie „dezolată" de viață.

Și eu citesc cu plăcere cărțile lui Le Carré și deși pînă la această cronică nu mă gîndisem că ar exista ceva comun între cei doi autori, acum realizez că totuși există, dar nu sînt de acord că la Ovid S. Crohmălniceanu ar fi un „cinism de catifea".

Ce m-a amărît cînd am citit cronica d-lui Dan C. Mihăilescu:

– discută cu multă înverșunare viața autorului și poate mai puțin cartea;

– dînsul pare a fi dorit să fie scoase în relief toate părțile negative din viața scriitorilor amintiți;

– pare a fi dorit să știe mai multe amănunte despre acele nulități care „tăiau și spînzurau" în lumea literelor, în anii aceia cumpliți.

După fotografia din revistă, dl. Dan C. Mihăilescu este un om tînăr, care n-a trăit sau, oricum, nu era matur în anii 1945–1964, ani categoric mai cumpliți decît cei din timpul războiului. Eu i-am apucat și nu mă mir că foarte mulți oameni au făcut compromisuri mai mici sau mai mari. Consider că a fost o adevărată „mană cerească" dacă în anumite foruri de conducere au mai pătruns și oameni școliți, deștepți și care să nu fie fanatici sau chiar sadici. În timpurile acelea, aproape toți „șefii", de la cei mai mici pînă la cei de sus de tot, erau (sau poate unii mai sînt și azi) cvasi-analfabeți. Aproape toată lumea era lașă, **dar nu pot fi condamnați toți oamenii pentru că nu au vocație de martir**. (Să nu creadă cineva că aș pleda „pro domo", căci, din fericire, nimeni din familia mea n-a ocupat un post de conducere.)

În ce privește nulitățile, ele cred că nu merită consumul de hîrtie, cerneală și timp (oricum, primele două au devenit prea scumpe).

Deși în justiție anumite fapte se prescriu după un anumit număr de ani, sînt de acord că ar fi trebuit făcut „procesul comunismului", dar nu legîndu-ne de scriitori, ci de cei care au omorît, au schingiuit și au băgat în închisori tot ce a avut țara noastră mai bun.

Dacă dl. Dan C. Mihăilescu este totuși curios să afle ce s-a întîmplat în acei ani, nu are decît să cerceteze, să citească memorii, să studieze arhive și poate că într-o zi va și afla ceea ce caută, dar în nici un caz nu poate să-i impute unui scriitor că n-a scris cum ar fi dorit dînsul.

Iar dacă dl. Ovid S. Crohmălniceanu a fost ales președinte al unui juriu al Uniunii Scriitorilor, după '89, mi se pare un argument în plus că s-a dovedit competent și echilibrat în toți anii dinainte. Există destui „bad guys" (vorba lui Mancuso) care ocupă azi locuri pe care nicicum nu le merită, mai ales în Parlament, ministere, ambasade, ca să ne legăm de „good guys", chiar dacă ei n-au fost și nu sînt „perfect guys".

În încheiere, sînt și eu curioasă și aș dori să aflu răspunsuri la o serie de întrebări, dar nu din obsedantul deceniu, ci din zilele noastre. Nu la deja „clasica" întrebare „După 22, cine-a tras în noi?", ci la multe altele mai mărunte, dintre care aleg, la întîmplare, două:

1. După ce criterii și-a ales, își alege și își va alege în viitor consilierii președintele țării? Domnul Văcăroiu are vreun consilier?

2. Garda Financiară din județul Brașov a terminat cu controlul tuturor societăților comerciale de stat și particulare și a instituțiilor unde se rulează o grămadă de bani, și nu totdeauna într-un mod 100% cinstit, de are timp să șicaneze un biet preot, venit din Germania în România și care a făcut adevărate minuni cu bani numai din donații, în comuna Cincu, ajutînd copii, orfani și bătrîni, sacrificîndu-și timpul și sănătatea?

Poate mă ajută revista dumneavoastră să aflu răspuns la aceste întrebări sau la oricare alta care ar ajuta țara noastră să pășească un pas înainte sau măcar să nu meargă înapoi, cum are tendința în ultimele luni.

Mulțumesc pentru răbdare,

***N.R.** Întrucît semnătura pe dactilogramă este indescifrabilă, îl rugăm pe cititorul nostru să-și precizeze identitatea pentru a o putea menționa într-un proxim număr al revistei.*

Stimată redacție,

Felicitări pentru rubrica Curier „22"! Am întîlnit rubrici asemănătoare în unele mari magazine străine, unde aveau mare succes datorită calității lor de a crea o atmosferă deschisă, comunicativă între autorii de articole și cititori. Condiția cerută acestor rubrici era de a cuprinde scrisori cît mai scurte și numai în legătură cu articolele publicate. Cred că ar fi bine să mergeți pe acest drum.

Aș vrea să mă refer la articolul d-nei Anamaria Pop din nr. 46, cu titlul „Minoritatea în minoritate sau reflexii asupra intoleranței și prostiei". Acest articol relevă un aspect foarte interesant, acela al existenței alterității, atît în cadrul minorității, cît și în cel al majorității etnice. Ne grăbim întotdeauna să generalizăm la întreaga minoritate atitudini supărătoare ale unor indivizi aparținînd acestor minorități. Și greșim. Trebuie să învățăm că atît în rîndul minorității maghiare, cît și în rîndul majorității române există extremiști, există șovini, și nu trebuie să calificăm întregul grup după atitudinea acestora.

M-a determinat să scriu această scrisoare un fapt foarte asemănător aceluia descris de autoarea articolului. Cu cîtva timp în urmă am primit un telefon de la un medic maghiar din Miercurea-Ciuc, care nu dorea decît să se intereseze de sănătatea fiului meu, care a fost pacientul său. Am fost, evident, plăcut impresionat de atenția lui, care denotă o detașare completă de mentalitatea naționalismului agresiv al unor maghiari.

Cu stimă,

Mihai Banu, București, 22.11.1994

LA SEDIUL REDACȚIEI PUTEȚI CUMPĂRA DIN STOC:

Anul 1990, numerele 12, 14, 15, 16, 17, 18, 20, 21, 22, 24, 25, 29, 32, 33, 38, 41, 44.
Anii 1991, 1992, 1993.
Exemplarele vechi sînt comercializate la prețul actual al revistei.

ABONAMENTE TRIMESTRIALE CU REDUCERE

3.500 lei (22% reducere) cu ridicare de la redacție
4.000 lei (11% reducere) cu expediere prin poștă

Pentru pensionari, cadre didactice, elevi, studenți, foști deținuți politici și veterani de război:

2.500 lei (44% reducere) cu ridicare de la redacție
3.000 lei (33% reducere) cu expediere prin poștă

Cei interesați sînt rugați să expedieze prin mandat poștal suma corespunzătoare, pe adresa:
Revista "22", cont 45103532 BCR
Filiala sector 1, Str. Londra nr. 10, București,
iar adeverințele corespunzătoare (talon de pensie, adeverințe școlare etc.) tipului de abonament dorit pe adresa:
Revista "22" Calea Victoriei 120, sector 1, București, cu specificarea *pentru Serviciul de Difuzare.*
Adeverințele sînt valabile un an de zile.

Abonamentele cu reducere sînt sponsorizate de Asociația EST-LIBERTÉS

În fiecare zi, de luni pînă vineri, puteți audia la Radio Total, între orele 22,00–24,00:

TALK-SHOW-uri LIVE

Luni: **Ovidiu Ioanițoaia** – Ofsaid
Marți: **Cornel Nistorescu** – Ciinele de pază
Miercuri: **Carmen Bendovski** – Simț enorm și văz monstruos
Joi: Fiți întreprinzători cu **Bogdan Teodoriu**
Vineri: TALK-SHOW și muzică cu **Andrei Partoș** – Friday I'm in love
În fiecare zi, între orele 5–8, „S-auzim numai de bine!" cu Neculai Constantin Munteanu

De asemeni, în fiecare zi, de luni pînă vineri, la ora 8,45 – **Reuters World News** – informație și prognoză economică și la ora 17,40, **MICA PUBLICITATE GRATUITĂ**.

ILIE ŞERBĂNESCU

„Ilici, tî şuşeşi?"

Preşedintele Iliescu a fost invitat la Paris la cea de-a 40-a aniversare a creării Uniunii Europei Occidentale, organizaţie politico-militară a ţărilor din vestul continentului, care a rămas în umbra NATO atît timp cît, în condiţiile bipolarismului, Apusul a considerat că trebuie să se prezinte ca o entitate în faţa Răsăritului comunist, dar care îşi caută de cîtva timp un nou rol, fie de componentă europeană a NATO, fie ceva mai mult, cu o notă de emancipare faţă de SUA, de braţ înarmat al Uniunii Europene, fosta Piaţă Comună. Preşedintele Iliescu a fost primul dintre şefii de stat din ţările fostului Tratat de la Varşovia care a ţinut o alocuţiune în faţa UEO. Aceasta a făcut, împreună cu răspunsurile la întrebările ce au urmat, obiectul unei transmisii directe la postul naţional de radio. Cine a avut curiozitatea să urmărească transmisia a putut constata că, la un moment dat, s-au produs nişte pîrîituri, transmisia s-a întrerupt, cei din studio au anunţat că nu-l mai recepţionează pe dl. Iliescu şi, pentru cîteva clipe, au putut fi auzite crîmpeie de mesaje în limba rusă. Poate întîmplător, poate nu, dar, ca un făcut, defecţiunea a intervenit după ce, răspunzînd unei întrebări, dl. Iliescu a fost critic faţă de noile atitudini adoptate de Republica Moldova în ce priveşte relaţiile cu România şi destul de tranşant – cum nu prea obişnuieşte dînsul – în legătură cu unele tendinţe nostalgice ruseşti în Estul Europei.

Dacă nu este o pură întîmplare – din acelea cu o probabilitate de 1 la un milion, dar totuşi posibile – în care s-a produs o interferenţă pe circuitul Paris–Bucureşti cu vreo transmisie Paris–Moscova sau Bucureşti–Moscova, s-ar putea să fie vorba de o interceptare. O interceptare care, la o analiză serioasă, nu pare a avea vreo miză. Atîta doar pentru a se atrage cumva atenţia că orice altă interceptare este posibilă, deci nu numai la discursuri oficiale, ci şi la convorbiri confidenţiale: Şi poate chiar pentru a se lansa un avertisment: nu vă faceţi iluzii, sînteţi strict supravegheaţi! Căci Armatei noastre şi serviciilor secrete româneşti – cărora le intra în atribuţie protecţia tehnică şi informativă a convorbirilor şi cuvîntărilor preşedintelui ţării – ar putea să li se fi aruncat sfidarea că le poate paşte oricînd penetrarea codurilor şi circuitelor lor şi deci încurcarea tuturor treburilor şi demersurilor lor. Aşa cum s-a întîmplat şi în decembrie 1989, de s-au luat unii cu alţii la împuşcat, deşi efectiv nu prea se ştie că ar fi fost cineva realmente care să se fi opus loviturii de stat.

Avertismentul, dacă despre aşa ceva este vorba, sună tranşant: fiţi atenţi şi nu greşiţi! Dacă nu vă agitaţi aşa, doar de formă, atunci ar fi bine s-o lăsaţi mai moale cu NATO, cu Uniunea Europeană, cu integrarea în structurile euro-atlantice! S-ar putea să o faceţi şi degeaba! Avem înţelegeri cu mai marii Occidentului şi voi în nici un caz n-o puteţi lua spre Vest, căci s-a stabilit să rămîneţi în Est!

Dacă a existat într-adevăr, avertismentul indirect prin interferenţa radiotelefonică este interesant doar ca joc electronic. Altfel, este aproape de prisos, avînd în vedere declaraţiile şi poziţiile politice adoptate în clar la Moscova. Kremlinul, de la preşedintele Elţin pînă la ministrul de Externe Kozîrev, nu şi-a ascuns nicicînd dezaprobarea faţă de o extindere a NATO, ca şi a Uniunii Europene spre Est: ba că ar fi prematură, ba că ar înrăutăţi relaţiile în Europa tocmai în momentul cînd au apucat să se amelioreze, ba că ar fi pur şi simplu un gest de inamiciţie la adresa Rusiei sau ar urmări izolarea acesteia. Oricum, nu pare să fie privite cu indiferenţă nici declaraţiile d-lui Iliescu privind opţiunea fără echivoc a României pentru integrarea în structurile euro-atlantice, nici participarea Armatei române la acţiuni din cadrul Parteneriatului pentru Pace al NATO şi poate nici aprecierea din recentul raport al SRI că „o temporizare a integrării României în structurile europene şi euro-atlantice ar reprezenta principala ameninţare la adresa stabilităţii şi securităţii naţionale". Fapt este că negocierea unui tratat de bază româno–rus trenează şi, potrivit informaţiilor de care se dispune, în dispută ar fi, printre altele, o frază prin care să fie calificate Pactul Ribbentrop–Molotov şi consecinţele lui. Oricum, dl. Adrian Năstase, preşedintele Camerei Deputaţilor, abia că nu şi-a contramandat o vizită la Moscova, atît de derizoriu era nivelul la care fuseseră programate să se desfăşoare întîlnirile din cadrul vizitei.

Să înţelegem că autorităţile de la Bucureşti, altfel decît părea pînă acum, au dat-o cotită cu Occidentul, de există această insatisfacţie, de-acum aproape de notorietate, a responsabililor politici de la Moscova?

Se prea poate, însă, şi ca un mesaj de insatisfacţie în clar să fi venit de la Moscova la Bucureşti. Se spune că pe la începutul anilor '70, cînd a considerat că Ceauşescu prea cocheta cu Occidentul fără blagoslovenia Moscovei, Brejnev l-a chemat la ordin, primele cuvinte fiind: „Nikolai, ti şuşeşi!" (Nicolae, tu glumeşti!). Poate şi preşedintele Elţin i-a spus acum d-lui Iliescu „Ilici, ti şuşeşi!".

Ecoul nu-l ştim exact. În cuvîntarea la UEO, dl. Iliescu a exprimat din nou opţiunea României pentru integrarea în structurile euro-atlantice ca unică soluţie nu numai pentru securitatea naţională, dar şi pentru dezvoltarea economică a ţării. În acelaşi timp, însă, la Bucureşti, dl. Oliviu Gherman, punîndu-şi la lucru inocenţa sa contrafăcută, a spus că dacă, prin absurd, României i s-ar propune să intre în NATO, ar trebui să reflecteze serios înainte de a accepta, întrucît acest statut ar putea fi de natură să provoace duşmănia vecinilor noştri. Dl. Ioan Mircea Paşcu, secretar de stat în MApN, a lansat – culmea, în aceeaşi zi – un apel factorilor politici interni în care solicită o reacţie „matură" în cazul în care România nu va fi inclusă în grupul ţărilor est-europene ce vor fi alese

ca membre în NATO. Dînsul a precizat că „s-ar putea ca României să i se pregătească ceva", nefiind exclus „să existe anumite înţelegeri, la care ceilalţi mai mici, ca noi, să nu aibă acces. Interesele marilor puteri occidentale vor determina cine, cînd şi cum se va integra în sistemul de securitate euro-atlantic". Maturitate ne trebuie, fără îndoială. Problema este doar la ce ne-ar putea folosi!

În orice caz, nu poate fi doar o simplă coincidenţă că toate aceste întîmplări şi declaraţii au intervenit în preajma momentului, cu adevărat istoric, în care Alianţa nord-atlantică a decis, cel puţin în principiu, să-şi deschidă porţile în faţa ţărilor central şi est-europene care solicită aderarea şi să le ofere (în cazul aderării) garanţiile de securitate militară pe care **surogatul de nesupărat Rusia** – numit Parteneriatul pentru pace – nu le asigura.

Librării în ţară în care găsiţi revista „22" săptămînal

ALBA IULIA:	„Biconfort", Str. Republicii nr. 5, tel. 81.18.33
ARAD:	„C & M Anticariat", Str. Lucian Blaga nr. 2–4, tel. 21.77.49
BRAŞOV:	„Bibliopola", în incinta magazinului STAR (parter)
CÎMPINA:	Casa Cărţii „Libra", B-dul Carol I, bl. 14 G, tel. 33.38.63
SIBIU:	Librăria „Humanitas", Str. N. Bălcescu nr. 16, tel. 21.14.34
SATU-MARE:	„Princeps Livis", Str. Ţibleşului nr. 1, tel. 71.75.03

MARŢI 29 NOV.

• Doi ani de la instalarea guvernului Văcăroiu

La doi ani de la preluarea mandatului, premierul Văcăroiu a declarat că economia românească are nevoie de privatizare şi restructurare. El a admis că există neîmpliniri în activitatea Guvernului, în special în privinţa programului de privatizare şi în asigurarea unui nivel de trai decent populaţiei. În cei doi ani de guvernare au fost emise 1.700 Hotărîri de Guvern şi 970 Ordonanţe, faţă de numai 174 proiecte de legi votate de Parlament.

• Guvernul ar trebui să dea mai multă atenţie protecţiei sociale

„PDSR este mulţumit de politica micro- şi macroeconomică a Guvernului, a afirmat Adrian Năstase", preşedintele executiv al PDSR. El a adăugat că partidul său va încerca să găsească, împreună cu Guvernul, o strategie mai bună pentru 1995 în ce priveşte protecţia socială. Adrian Năstase a mai spus că mitingul Alianţei Civice „a dat semnalul destabilizării pentru luna decembrie".

• Preşedintele Iliescu la UEO

Vorbind în faţa Adunării Parlamentare a Uniunii Europei Occidentale, preşedintele Iliescu a declarat că toate forţele politice româneşti sînt decise să susţină integrarea României în structurile europene şi în NATO. Întrebat despre motivul pentru care Regelui Mihai I i s-a refuzat viza de intrare în ţară, Ion Iliescu a răspuns că Regele dorea să vină în ţară ca suveran.

• Crin Halaicu cîştigă procesul cu Ministerul Culturii

Curtea de Apel a declarat ilegală Hotărîrea Guvernului prin care patrimoniul instituţiilor de cultură ale Capitalei era trecut din administrarea Primăriei în administrarea Ministerului Culturii, prin intermediul Inspectoratului pentru Cultură. Hotărîrea de Guvern a fost atacată în Justiţie de Crin Halaicu, primarul general al Capitalei.

• PL '93 – invitat la tratative în vederea unificării liberale

Conducerile PNL, PAC şi PNL-CD au lansat o nouă invitaţie PL '93 de a participa la tratative privind unificarea mişcării liberale.

• Miron Mitrea a părăsit CNSLR–Frăţia

Pavel Todoran, liderul Federaţiei „Energetica", a fost ales preşedinte al CNSLR–Frăţia, în locul lui Miron Mitrea, care s-a retras. Pavel Todoran a fost susţinut pentru această funcţie chiar de fostul preşedinte al Confederaţiei.

• „România trebuie să facă politică în Rusia", a declarat Adrian Năstase

Membrii delegaţiei parlamentare române care au făcut recent o vizită la Moscova au susţinut că România trebuie să-şi intensifice contactele politice şi economice cu Rusia. Dl. Adrian Năstase, conducătorul delegaţiei, a mai precizat că ţara noastră constituie o zonă de interes pentru Rusia.

MIERCURI 30 NOV.

• Şedinţă festivă a Parlamentului

Camerele reunite ale Parlamentului au adoptat o Hotărîre prin care municipiul Alba-Iulia a fost declarat „Cetate-simbol a Marii Uniri a Românilor".

• Nicolae Cerveni îl atacă pe Emil Constantinescu

Nicolae Cerveni, preşedintele PNL-CD, a apreciat că prezentarea de către Alianţa Civică a d-lui Emil Constantinescu ca viitor candidat al CDR la Preşedinţie este o gafă. „E ca şi cum s-ar presupune de pe acum că Emil Constantinescu va fi reales preşedinte al Convenţiei", a mai spus Nicolae Cerveni, care a precizat că mandatul d-lui Emil Constantinescu expiră în februarie 1995.

JOI 1 DEC.

• 1 Decembrie – confiscat de Putere

La Alba Iulia, de Ziua Naţională a României, tribuna oficială a fost ocupată exclusiv de reprezentanţii Puterii. Premierul Văcăroiu a ţinut un discurs în care s-a referit pe larg la realizările celor doi ani de guvernare PDSR. Preşedintele Iliescu a rămas la Bucureşti, unde a oferit o recepţie.

(Continuare în pagina 4)

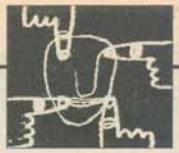

(Urmare din pagina 3)

VINERI 2 DEC.

• Emil Constantinescu la Seul

Preşedintele CDR, Emil Constantinescu, a participat, la invitaţia Fundaţiei pentru Pace din Asia–Pacific, la lucrările Forumului liderilor democraţi, care s-au desfăşurat în capitala Republicii Coreea, Seul. Forumul a dezbătut modalităţile în care poate fi consolidată democraţia în lume.

• Guvernul anunţă deficitul bugetar

În cadrul şedinţei Executivului, ministrul de Finanţe, Florin Georgescu, a prezentat execuţia bugetară pe perioada 1 ianuarie–31 octombrie a.c. Deficitul la bugetul general consolidat al statului este de 335,8 miliarde lei, o creştere lentă înregistrîndu-se în luna octombrie. Pînă la sfîrşitul anului se estimează că deficitul va fi de 1.700 miliarde lei.

• Preşedinţia comentează refuzul Rusiei

Purtătorul de cuvînt al Preşedinţiei, Traian Chebeleu, a arătat că refuzul Rusiei de a semna Parteneriatul pentru Pace cu NATO nu ar trebui să fie motivat de tendinţa lărgirii Alianţei Nord-Atlantice prin includerea ţărilor foste comuniste. „Măsura de lărgire a NATO nu este astfel o măsură adversă vreunuia dintre state", a declarat Traian Chebeleu.

• Reuniune a Internaţionalei Socialiste

Trei partide româneşti – PDSR, PD (FSN) şi PDSR – au depus cereri de aderare la Internaţionala Socialistă. La reuniunea de la Budapesta a acestei organizaţii s-a hotărît să fie acceptate fără rezerve partidul d-lui Cunescu şi cel al d-lui Roman, urmînd ca partidul de guvernămînt să se delimiteze mai întîi de partidele extremiste din arcul guvernamental.

SÎMBĂTĂ 3 DEC.

• Şedinţa Comitetului Director al PNŢCD

În cadrul acestei reuniuni a fost făcută o trecere în revistă a situaţiei politice şi economico-sociale a ţării, analizîndu-se totodată şi situaţia internă a PNŢCD şi CDR. Singura propunere concretă a constat în stabilirea unei mai bune comunicări între diferitele compartimente ale partidului, cît şi la nivelul comunicatelor şi declaraţiilor publice.

• Plenara Consiliului Naţional al PSM

În ciuda insistenţei liderului Ilie Verdeţ, conducerea PSM nu a fost mandatată să semneze un protocol de guvernare cu PDSR. Participanţii la plenară şi-au dat acceptul doar pentru continuarea discuţiilor cu partidul de guvernămînt. Trei fruntaşi PSM, Gheorghe Răboacă, Tudor Mohora şi Traian Dudaş, şi-au dat demisia din funcţiile de conducere pe care le deţineau.

LUNI 5 DEC.

• *Summit*-ul CSCE de la Budapesta

53 de şefi de state, în frunte cu Bill Clinton şi Boris Eltîn, au participat la Reuniunea Consiliului pentru Securitate şi Cooperare în Europa, desfăşurată în capitala Ungariei. Principala problemă abordată a fost extinderea NATO spre Est. Preşedintele Ion Iliescu, care a ţinut un *speech* în plenul Adunării, a subliniat „nevoia unui tratament de partener egal pentru România" în tentativa sa de integrare în structurile europene.

• Conferinţa de presă a PNŢCD

Preşedintele PNŢCD, Corneliu Coposu, a anunţat că în primul trimestru al anului viitor va fi convocată Delegaţia Permanentă a PNŢCD pentru a lua în discuţie statutul partidului. Senatorul Valentin Gabrielescu a arătat că reprezentanţi ai Consiliului Europei se vor deplasa la Tiraspol pentru a-i audia pe Lebed şi Smirnov.

Rubrică realizată de RALUCA STROE-BRUMARIU şi MARIAN CHIRIAC

EMIL HUREZEANU

Stop-cadru

2 decembrie – „Bucureştiul în feţe anonime", un film realizat de o televiziune belgiană.

E sezonul depunerii de bilanţ. Se împlinesc, de cinci ani încoace, toamna, din octombrie pînă în decembrie, post-revoluţiile est-europene: de catifea, în cele mai multe cazuri, de sînge şi lacrimi adesea, în cazul României. Canalul de televiziune franco–german **Arte**, difuzat prin satelit în mai multe ţări europene occidentale, Franţa şi Germania mai ales, cu o audienţă importantă în rîndurile „gulerelor albe" – clasa de mijloc, mediu şi superior educată, a epocii post-industriale –, a difuzat în seara zilei de 2 decembrie 1994, la ora 21.40, un film zguduitor despre România. În aproape 60 de minute, o tînără belgiană originară din România, bănuim că e vorba de **Martha Bergman**, autoarea filmului, descrie o întîlnire cu Bucureştiul natal, şi cîţiva anonimi bucureşteni, într-una din iernile real-post-ceauşismului. Filmul e realizat la trei ani de la revoluţie, dar, în mare şi în mic, el este perfect actual. Imensa suferinţă a oamenilor, prost hrăniţi, fără dinţi, fără speranţe, fără idealuri, cu amintiri mediocre, dar reconfortante, din casa umbrelor ceauşiste, e subiectul principal, chiar protagonistul agresiv al filmului. O **distopie**, o paragină a utopiei, fără alte repere, în afara vuietului general de glasuri aţipite în disperare, decît o cumplită paranoia semeaţă a gardienilor ei: doi indivizi, coborîţi din insectarul ceauşismului agro-industrial după victoria proletarizării culturale şi a ruralizării urbane, atrag atenţia străinilor care tocmai filmează strada şi un copil nefericit ai străzii în balans autistic: **„Nu vă e ruşine să vedeţi doar asta, tocmai asta, mizeria şi disperarea noastră?"**.

Mărturisesc că, deşi sînt convins că România post-revoluţionară nu se poate identifica eminamente cu orfani aurolaci şi romi rebarbativi – cum pare să sugereze şi acest film –, am credinţa că ştergerea lor forţată din peisajul mental al micului patriot ceauşizat nu face decît să le crească lor, suferinzilor şi handicapaţilor de toate orientările ale *underground*-ului „epocii de aur", ponderea istorică de neocolit. Un mic patriot ceauşizat zace în fiecare din noi, după cum şi suferinţa de neocolit a copiilor străzii sau a pensionarilor famelici ai şantierelor comuniste – cu ingineri, doctori, actori şi securişti cu tot. Sîntem cu toţii şi aşa şi aşa, iar mărturisirea completă, singura care ar marca un nou început în congruenţa imaginii noastre despre noi şi ţară, întîrzie. Filmul Marthei Bergman, prezentat la televiziunea germano–franceză vineri seara, un fel de **Pintilie-vérité**, îi va fi mirat, distrat şi, în orice caz, îngrozit pe mulţi. Dacă, privindu-ne în oglindă, preferăm s-o spargem, nesuportînd imaginea, ce rămîne va fi imaginea fisurată a realităţii reprimate. Acesta a fost filmul, ultimul în seria privirilor necruţătoare aruncate de Occident asupra noastră. Vom avea de-a face, în zilele care ne mai despart pînă la sfîrşitul anului, cu prapurii şi faldurile aniversărilor oficiale, cu lamento-ul punctual al ceremoniilor alternative. Spectacolul se va termina, îndată după Crăciun, cu o colindă, în care fiecare din noi, aşa cum s-a întîmplat în decembrie 1989, ne vom anunţa, aproape fără să ne dăm seama, cu un inalterabil ceauşist sentiment al fiinţei, izbăvirea de cel rău. De-abia atunci, întărit de uitarea noastră, îşi va reamenaja rînjetul, cu pulsaţii de deşeu radioactiv, şi acel distins domn anonim în haină de piele care, în noiembrie 1989, după Congresul al XIV-lea al PCR, în cea mai bună limbă de furnir germană, afirma la televiziunea germană, că e mulţumit, foarte mulţumit, în ciuda greutăţilor. El n-a părăsit cadrul niciodată. De la înalta tribună, din balcon şi tuneluri, de la Timişoara şi Tîrgu-Mureş, a ajuns de unde a plecat: mulţumit, în ciuda greutăţilor, şi rîvnind, în timp ce votează noile modificări ale Codului Penal, fără să-şi dea măcar seama, la al XV-lea Congres. De la planificarea centrală la hazardul Caritas-ului, de la haina de piele la girofar, de la crema Aslan la mireasma Valmy, de la CAER la Parteneriatul pentru Pace, de la Securitate la securitate, a parcurs drumul prin vot indirect şi discret. L-au însoţit, în cadru, doar aurolacii şi gurile ştirbe ale pensionarilor şi blocurilor neterminate. Cînd, uneori, îi zăreşte în jur sau în oglindă, ca în filmul belgian de la 2 decembrie, îşi pune faţa umană, loveşte de mai multe ori arătătorul de obraz, încruntîndu-şi ridurile hainei de piele: „Nu vă e ruşine să trăiţi alături de mine? De asta am făcut noi revoluţia şi am învins comunismul?".

Un film despre România acestor ani, de o cutremurătoare realitate imediată, e acest documentar belgian intitulat **Bucureştiul în feţe anonime**. Ar trebui să devină material didactic la Institutul de Morfopatologie a Tranziţiei. E mai comod să te faci că nu există, dar el există. E în jur, şi în noi.

ÎN LEGĂTURĂ CU RAPORTUL SRI

Scrisoare deschisă

În legătură cu raportul SRI din 23 noiembrie 1994, subsemnatul Csurkuly Sándor, aş dori să fac cîteva precizări. În calitatea mea de consilier judeţean, reprezentînd Uniunea Romilor din judeţul Mureş (şi nu Uniunea Liberă Democratică a Romilor din România, filiala Mureş, cum este eronat menţionat în raport), am tot dreptul să mă informez în legătură cu acele evenimente care afectează comunitatea romilor din judeţul Mureş. Ca orice cetăţean al ţării am dreptul să întreţin relaţii cu Organizaţii Internaţionale. Niciodată nu le-am comunicat nici date eronate, nici secrete de stat. Documentele pe care le-am pus la dispoziţia lor erau documente oficiale semnate de conducătorii unor instituţii de stat. Pentru informaţiile acordate unor organizaţii nu am primit ca persoană nici un ajutor material.

Microbuzul care este amintit în raportul SRI îmi este proprietate personală dinaintea evenimentului din Hădăreni, iar plecarea mea în Germania, de asemenea, a fost înainte de incidentele din Hădăreni (sejurul în Germania a fost în perioada 20 noiembrie–5 decembrie 1992, după cum se poate verifica în paşaportul turistic personal). Incidentele de la Hădăreni s-au întîmplat în 20 septembrie 1993. Sînt îngrijorat pentru faptul că SRI prelucrează informaţii greşite, fără o documentare serioasă şi că această instituţie lezează drepturile omului cu privire la dreptul la informaţii.

Consider că această parte a raportului are menirea de a intimida acele persoane şi organizaţii care militează pentru respectarea drepturilor omului.

CSURKULY SÁNDOR

Fundaţia Soros pentru o Societate Deschisă

anunţă organizarea următoarelor programe:

Scholarships at Oxford University: 1995/1996

Programul se adresează absolvenţilor de instituţii de învăţămînt superior de stat între 1992-1995, care doresc să îşi perfecţioneze cunoştinţele, studiind nouă luni la una din facultăţile din Oxford.

Bursele vor acoperi toate domeniile academice.

Totodată, se va acorda o bursă în domeniul studiilor ebraice.

Solicitanţii vor trebui să posede o foarte bună cunoaştere a limbii engleze.

Aceste burse nu vor putea fi solicitate de persoane care au studiat deja mai mult de patru luni la universităţi sau institute de cercetare din Vest începînd cu octombrie 1992.

Termenul limită de depunere a dosarelor: 16 ianuarie 1995.

The Virtual University – Undergraduate Exchange Program

Programul se adresează studenţilor de la următoarele facultăţi de stat: Economie, Engleză, Istorie şi Sociologie.

Studenţii care vor fi selectaţi vor avea posibilitatea de a studia un an într-o universitate americană.

Pot candida studenţii de la facultăţile menţionate mai sus care pe de o parte, se află cel puţin în anul 3 de studii, iar pe de altă parte nu sunt în anul terminal.

Nu vor fi luate în consideraţie cererile celor care deja au mai mult de 24 de ani în momentul depunerii cererii sau care au mai studiat în Statele Unite.

Se solicită o foarte bună cunoaştere a limbii engleze.

Termenul limită de depunere a dosarelor: 27 ianuarie 1995.

În cazul ambelor programe pentru informaţii suplimentare şi formulare tip vă rugăm să vă adresaţi unuia din sediile Fundaţiei Soros pentru o Societate Deschisă.

Adresele Fundaţiilor Soros din ţară:

- **BUCUREŞTI**, Calea Victoriei 155, bl D1, sc. 7, et. III, C.P. 22-196; tel. 01-650 63 25, 659 13 21.
- **CLUJ**, str. Mărului nr. 5; tel. 064-19 71 21 tel. 064-15 01 63.
- **IAŞI**, bulevardul Copou 19, CP 1356, OP. 6; tel. 032-14 69 35.
- **TIMIŞOARA**, str. Semenic 10; tel. 056-19 99 60.
- **ARAD**, bulevardul Decebal nr. 2-4, cam. 110 B; tel. 057-26 31 55.
- **BRAŞOV**, str. Iuliu Maniu 47, COPCO, cam. 516; tel. 068-15 16 93

Ofensiva Puterii contra aleşilor locali ai Opoziţiei

Primarii şi viceprimarii Opoziţiei se plîng tot mai mult de presiunile pe care le face asupra lor Puterea, în special prin intermediul prefecţilor.

Pînă de curînd, Puterea s-a mulţumit să le limiteze libertatea de acţiune prin distribuirea centralizată a unor fonduri insuficiente şi prin blocarea sistematică a deciziilor lor. Aceste metode aveau un dublu avantaj – menţinerea sub control şi demonstrarea incompetenţei lor în rezolvarea problemelor locale. Puterea a devenit acum şi mai ofensivă. Ea încearcă prin presiuni şi acuzaţii de corupţie să-i intimideze pe aleşii locali ai Opoziţiei şi să le „şifoneze" imaginea în ochii alegătorilor. Zeci de primari ai CDR şi PD au fost destituiţi sau suspendaţi din funcţie, arestaţi sau ameninţaţi cu arestarea, tîrîţi prin procese ce trenează de luni de zile. În foarte puţine cazuri acuzaţiile s-au dovedit întemeiate. S-a ajuns pînă la ameninţarea şi agresarea familiilor lor. Această schimbare de atitudine a Puterii marchează debutul campaniei electorale a PDSR. Partidul de guvernămînt aruncă asupra Opoziţiei propriile defecte. Nu actualii guvernanţi sînt de vină că lucrurile merg prost, ci aleşii locali ai Opoziţiei. Nu secretarul general al Guvernului şi miniştrii sînt corupţi, ci Crin Halaicu şi Constantin Tutunaru.

În acest număr prezentăm abuzurile la care au fost supuşi aleşii locali ai UDMR şi PAC.

Agresiuni asupra primarilor PAC şi a familiilor lor

• Ion Toma, primarul oraşului Gura Humorului, a fost acuzat de Prefectură că ar fi concesionat în mod ilegal o suprafaţă de teren unui investitor străin pentru realizarea unui complex turistic. Prefectul susţinea că suprafaţa respectivă este teren agricol şi că e situat foarte aproape de Mănăstirea Voroneţ, iar o construcţie acolo ar fi afectat monumentul istoric. În fapt, terenul nu era agricol, ci aparţinea localităţii şi era situat la 1,5 km de mănăstire. Mai mult, era vorba de o investiţie de 1,5 milioane dolari, care ar fi atras mulţi turişti, aducînd astfel mari beneficii oraşului. Primarul a fost tîrît prin procese, hărţuit, ameninţat. Pînă la urmă a cedat presiunilor şi hotărîrea Consiliului local a fost anulată. După 1 an i s-a oferit investitorului străin un alt teren, dar acesta nici nu a mai vrut să stea de vorbă. S-a ratat în acest mod o investiţie importantă pentru dezvoltarea oraşului Gura Humorului.

• Viceprimarul Işvan din comuna Fărcăşeşti, judeţul Gorj, a intrat în conflict cu prefectul din cauza modului de împărţire a pămîntului. Prefectul s-a opus să li se dea pămînt oamenilor chiar cînd aceştia avuseseră cîştig de cauză în justiţie. Fiindcă viceprimarul insista pentru împroprietărirea ţăranilor, prefectul l-a suspendat 3 luni din funcţie şi l-a ameninţat cu arestarea. De asemenea, copilul viceprimarului a fost agresat pe stradă.

• După alegerile legislative din 1992, Salomea Neagu a fost aleasă vicepreşedinte al Consiliului judeţean Călăraşi, ca urmare a eliberării unui post prin alegerea fostului vicepreşedinte ca deputat. Prefectul a contestat în justiţie această decizie, motivînd că e inacceptabil că PDSR, care a cîştigat alegerile legislative în judeţ, să nu aibă în Consiliul judeţean nici măcar un vicepreşedinte (preşedintele şi celălalt vicepreşedinte fiind ai Partidului Democrat). După ce a trecut prin 7 procese, Salomeei Neagu i s-a dat în sfîrşit cîştig de cauză, ea fiind şi astăzi în funcţie.

• Primarul comunei Covăsînţ din judeţul Arad a fost suspendat din funcţie de către prefect. Deşi procesul între primar şi Guvern este încă în curs, în Covăsînţ s-au organizat alegeri anticipate, fapt ilegal. Pînă la pronunţarea sentinţei, locul său trebuie ţinut, conform legii, de viceprimar, deoarece primarul poate reveni în funcţie dacă este găsit nevinovat.

• Cristian Moisescu, primarul municipiului Arad, a fost cercetat de Procuratură ca urmare a acuzaţiilor din scrisori anonime publicate în presa locală. A fost hărţuit timp de 1 an, fără să se poată dovedi ceva împotriva lui.

• Primarul Borodi, din comuna Pişchia, judeţul Teleorman, a fost supus presiunilor şi ameninţărilor prefectului şi suspendat 1 lună din funcţie, pentru a fi silit să demisioneze.

Consilieri UDMR din Cluj ameninţaţi cu arestarea

În urma acţiunii de protest civic din data de 7 iulie a.c., provocată de săpăturile arheologice iniţiate de Gheorghe Funar în centrul oraşului Cluj, poliţia locală a aplicat o amendă contraventională de cîte 50 mii lei consilierilor municipali: Molnos Lajos (poet, preşedintele organizaţiei judeţene UDMR, Herédi Gusztáv (scriitor), Szász Alpár Zoltán, Bitay Csaba (preşedintele unei organizaţii de cartier a UDMR) şi Czirják Árpád (arhiepiscop vicar, parohul bisericii Sf. Mihai). Cu excepţia lui Herédi Gusztáv, motivarea amenzii a fost „organizarea unei adunări politice (manifestaţie) neautorizate şi neanunţate, încălcînd prevederile art. 26 lit. a din Legea 61/1991". În cazul Herédi s-a invocat „opunerea cu forţă faţă de organele de ordine publică". De menţionat că scriitorul Herédi Gusztáv se apropie de vîrsta de 70 de ani şi face tratamente intensive împotriva unei boli deosebit de grave. În ziua respectivă, aflîndu-se pe teritoriul ocupat de contestatari, înconjurat de un cordon sever al poliţiştilor, a încercat să ajute o femeie ce încerca să pătrundă în interior, drept pentru care a fost bruscat de poliţişti.

Împotriva proceselor verbale de contravenţie au fost formulate plîngeri, a căror dezbatere este pe rol la Judecătoria Cluj, pînă la ora actuală cazul nefiind soluţionat. Contestatarii argumentează astfel solicitarea de anulare a proceselor verbale: a) evenimentele din 7 iulie 1994 nu se pot considera o manifestaţie organizată, ci au fost o adunare spontană; b) ei au fost prezenţi, dar nu au făcut nici un act care intră sub incidenţa legii, nu au executat nici o activitate de organizare. Ca urmare, cer probarea acestei acuzaţii.

Dintr-o eroare administrativă, probabil, poliţia n-a aflat de contestarea proceselor verbale, contestare care suspendă procedura contraventională pînă la soluţionarea cazului. La expirarea termenului de plată, în toate cazurile poliţia a înaintat Judecătoriei o sesizare de schimbare a pedepsei din amendă contraventională în închisoare contraventională. În patru din cazurile amintite, Tribunalul a decis amînarea dezbaterii pînă la pronunţarea în procesele de contestare. În cazul lui Molnos Lajos, consilier municipal şi preşedinte judeţean UDMR, citaţia n-a ajuns la adresant (numele fiind scris greşit, Molnár în loc de Molnos, iar adresa inexactă şi incompletă). Ca urmare, procesul s-a desfăşurat fără ştirea şi în absenţa lui, el trezindu-se cu un mandat de arestare pentru executarea unei pedepse de 30 zile închisoare contraventională. Bineînţeles, a înaintat recurs, fapt despre care la data de 16 noiembrie a fost anunţată în scris poliţia municipiului. Tribunalul judeţean Cluj a admis recursul la data de 21 noiembrie, a desfiinţat mandatul de arestare, a casat dosarul şi l-a trimis spre rejudecare aceleaşi instanţe de fond.

Cu toate acestea, în dimineaţa zilei de 22 noiembrie, doi poliţişti s-au prezentat la domiciliul lui Molnos Lajos (de data aceasta la adresa exactă) pentru a-l conduce în detenţie. (Iarăşi, probabil, dintr-o eroare administrativă.) Înarmat cu decizia Tribunalului, poetul Molnos a reuşit să contracareze această iniţiativă.

Pe lîngă „disfuncţionalităţile" de mai sus, poate nu este fără semnificaţie coincidenţa că Eckstein-Kovács Péter – avocatul a patru cazuri din cele cinci amintite (şi al altora de interes mai general intentate de consilierii Opoziţiei), preşedintele platformei liberale din cadrul UDMR şi consilier municipal – a fost atacat vehement în public de către primarul Gheorghe Funar, cerîndu-i-se demiterea din calitatea de consilier.

BARTUNEK ISTVÁN

Grupaj realizat de OANA ARMEANU

DECLARAŢIE

Analizînd situaţia administraţiilor locale în anul 1994, se poate constata cu uşurinţă faptul că Guvernul României îşi continuă politica obstrucţionistă, în încercarea de a compromite în faţa opiniei publice aleşii locali şi însăşi ideea de autonomie locală.

Refuzînd cu obstinaţie promovarea unei legi a bugetelor locale, Guvernul îşi rezervă dreptul de a dirija veniturile şi cheltuielile fiecărei localităţi.

Astfel, în anul 1993 bugetele locale au fost rectificate în ultimele luni cu sume foarte mari, în speranţa imposibilităţii de a fi cheltuite pentru investiţiile prevăzute. Spre disperarea Guvernului însă, consiliile locale au reuşit să utilizeze aproape în totalitate sumele obţinute, dezvoltînd investiţii absolut necesare localităţilor.

De aceea, în anul 1994 Guvernul a manifestat o atitudine contrară: transmiterea de-abia în luna iulie către autorităţile locale a bugetelor, care acopereau numai cheltuielile pînă în lunile august sau septembrie, şi întîrzierea, în mod deliberat, a rectificării sărăciei acestora, astfel încît municipalităţile vor fi nevoite să întrerupă derularea lucrărilor de investiţii pentru reţelele de apă, termoficare, reţele stradale etc.

În aceste condiţii, în foarte multă localităţi se vor opri investiţiile abia începute, astfel încît cetăţenii să nu poată beneficia de ele decît, poate, după alegerile din 1996.

Pe lîngă scopul electoral evident, această atitudine a Guvernului va aduce prejudicii materiale importante, deoarece întreruperea unor lucrări începute necesită, pentru reluare, sume mult mai mari decît cele necesare continuării lor în mod ritmic.

În aceste împrejurări, considerăm că avem obligaţia să-i avertizăm pe concetăţenii noştri că dacă activitatea locală nu se îmbunătăţeşte, aşa cum, pe bună dreptate, ei o pretind, o mare parte din vină revine Guvernului, care doreşte în continuare să menţină o administraţie hipercentralizată, prin păstrarea sub autoritatea sa a tuturor pîrghiilor financiare.

CRISTINA CARRP, Preşedinte executiv al Grupului primarilor şi viceprimarilor PAC

RADIO DELTA

SUNĂ ŞI CÎŞTIGĂ!

În fiecare dimineaţă, între orele 8.15 şi 8.45, poţi cîştiga numeroase premii, oferite de firmele:

Polar Electronics, STM, Bozkir Lighting, Nemira, Teranita, Sabina, Gipo Pescar, Vivo, Champ.

Marele premiu: 1 TV color Polaris 2.000

	1	2	3	4	5	6	7	8	9	10
A										
B										
C										
D										
E										
F										
G										
H										
I										
J										

Nu trebuie decît să suni la 631.73.89 şi să propui una din căsuţele grilei. Premiul ascuns acolo îţi aparţine.

Pentru noi este capitală integrarea concomitentă a fostelor țări comuniste

Nu vom impune un regim monarhic unei opinii publice care nu-l vrea

Noi promovăm ideea promonarhică, întrucît credem că este cea mai bună soluție democratică pentru ieșirea României din impas și pentru încadrarea în rîndul statelor civilizate din Occident. Dacă însă opinia publică românească refuză acest punct de vedere, ne conformăm opțiunii ei. Nu vom trece niciodată peste votul opiniei publice românești.

Ceea ce înseamnă că, cel mult, dacă veți cîștiga alegerile, se va face un referendum.

Deosebirea dintre noi și ceea ce s-a făcut pînă acum este că se va organiza desfășurarea unei competiții între cele două teze, pentru ca opinia publică să fie informată. Ceea ce s-a făcut în trecut nu este serios.

Dar chiar în Constituția din 1923, regula dinastică excludea posibilitatea ca tronul României să fie ocupat de o femeie. În ce mod opțiunea promonarhică mai poate avea viitor?

Situația concretă nu poate avea prevalență înainte de hotărîrea majoră. Dacă hotărîrea va fi restaurarea monarhiei, este tot timpul ca pe urmă să se hotărască problema succesiunii. Dar este inutil a hotărî problema succesiunii înainte de soluționarea problemei de fond.

Nu credeți că omul, cînd votează, gîndește însă concret: „Eu pentru ce votez?"?

A fi de acord cu ideea monarhică nu înseamnă a fi numaidecît de acord cu ideea restaurării Regelui Mihai și a succesorului său. Teoretic, se poate restaura monarhia, ca principiu, fără să se facă apel sau recurs la o anumită dinastie.

Legat poate și de opțiunea monarhică a PNȚCD, există colegi din Convenție care vă reproșează că nu vreți să luați puterea. Se spune: „Aceasta este tradiția PNȚCD, ei au preferat să stea în opoziție" etc. Ați fi avut într-adevăr posibilitatea în acești patru ani să veniți la putere și ați refuzat-o?

Teza este pusă greșit. Orice partid politic are obligația de a milita pentru a ajunge la putere și a-și pune în aplicare propriul lui program. Nici PNȚCD nu face excepție, nu am renunțat niciodată la dorința de a guverna. Faptul că eu, personal, nu vreau să fiu prim-ministru, ministru etc. nu înseamnă că partidul nu dorește să ajungă la putere. Dimpotrivă, este obligat să dorească să-și pună în valoare propriul lui program. În materie de politică, sigur că se ajunge de multe ori la compromisuri pe linie de tactică și de strategie. Însă în momentul în care s-ar face un compromis pe linie de principii, acesta este condamnabil. Dar conducerea partidului nostru nu a refuzat niciodată discuțiile. Chiar în ultimul timp s-a arătat deschisă la orice discuții cu adversarii politici și s-a arătat dispusă să-și dea concursul la depășirea impasului grav cu care e confruntată țara. Este adevărat că, de multe ori, poziția critică blochează o colaborare sau un compromis pentru atingerea obiectivului de guvernare; de aici confuzia.

Deși Convenția are acum un alt președinte, iar liderii partidelor și formațiunilor au mai multă experiență politică decît la început, sînteți în continuare considerat drept persoana cu cea mai mare autoritate a Opoziției. De ce?

Arta pe care am practicat-o în timpul cît am fost președintele Convenției a fost tocmai aceea de a împăca divergențele și de a păstra solidaritatea Convenției. Nu mă laud cînd afirm că eu am făcut această Convenție în momentul cînd am ajuns la concluzia că pentru a schimba situația în România nu este suficientă o luptă disparată a formațiunilor de opoziție, ci o luptă solidară, care să pună în inferioritate pericolele guvernamentale. Mai cu seamă că aceste tendințe ale puterii politice nu au alt liant decît interesele de moment ale persoanelor implicate. Odată cu părăsirea puterii, partidele guvernamentale se vor spulbera, pentru că nu-i leagă nimic. PDSR este un partid fără program, fără doctrină. O ideologie este cea care cimentează partidele.

Interviul publicat în „Evenimentul zilei" a fost o catastrofă

De ce ați adus rectificări interviului luat de Liviu Vălenaș și publicat în „Evenimentul zilei" chiar înainte de sosirea dvs. în țară?

Nu a fost un interviu, a fost o catastrofă. A fost o conversație lungă, care avea drept obiectiv să-l lămurească pe Vălenaș, în calitatea lui de corespondent al postului de radio Deutsche Welle, asupra situației. El a utilizat-o ca un interviu, alegînd lucrurile care i s-au părut senzaționale. De pildă, eu i-am spus că Rațiu se lasă influențat în mod nociv de anturajul lui, dar bineînțeles că nu am pomenit nici un nume. El s-a apucat să spună că Rațiu se lasă influențat de Doina Bască, despre care eu știam că e plecată în străinătate. Chestiunea cu Manolescu a ieșit foarte supărătoare, pentru că Vălenaș m-a întrebat: „Domnule, dar Manolescu îți reproșează că l-ai păcălit de 10 deputați, că la repartizarea mandatelor în cadrul Convenției el ar fi avut dreptul la încă 10 deputați, pe care i-ai mîncat". I-am spus: „Domnule, asta este o aserțiune veleitară. PAC nu putea avea pretenție mai mare. Dimpotrivă, toți au reproșat că i s-a dat mult mai mult decît ponderea lui politică de atunci în teritoriu. De altfel, nu eu am făcut repartizarea, în timpul acela eu eram plecat în America, și cînd am ajuns în țară repartizarea era făcută, iar eu nu am afectat-o cu nimic". De aici a ieșit că l-aș fi făcut veleitar. Pe urmă, cu Sergiu Cunescu: am arătat pe larg în ce constă atitudinea lui, dar Vălenaș a reținut numai că Sergiu Cunescu a enervat Convenția cu prostiile lui. Am regretat, am chemat-o pe Roxana Iordache și am făcut aceste precizări în „România liberă". Dacă spui cuiva: „Domnule, îți dau, pentru lămurirea d-tale, o explicație, dar nu este destinată publicității", el, dacă este corect, o ține pentru el. Dar chiar dacă o utilizează, nu are voie s-o rupă de context ca să-i dea altă aparență.

Integrarea Visegradului în primă instanță înseamnă a lăsa celelalte state la discreția intereselor rusești

Se comentează mult în ultima vreme faptul că Occidentul privește cu ochi mai buni puterea politică din România. Este și opinia dvs.?

Teama este că mergem din nou pe urma experienței occidentale făcute cu Ceaușescu, nu de dragul criptocomunismului de la noi, ci datorită situației geopolitice a țării. Ei au interesul major ca țara noastră să fie un factor de echilibru și să nu se producă explozii supărătoare de felul celei din Iugoslavia. Și atunci joacă politica balanței de echilibru și sînt dispuși să sprijine orice regim stabil, pentru că orice deviere de la o atitudine normală a României ar antrena Balcanii. Există primejdia ca păcăleala pe care le-a tras-o Ceaușescu să se repete acum cu Iliescu. Eu nu spun că sursele bine informate din Occident nu cunosc realitățile, dar ei nu merg pe aceste realități. Ei merg pe salvarea unor aparențe și pentru prelungirea unui *statu quo* care nu-i deranjează. Am observat însă altceva: interesul nemților, absolut autentic, pentru monarhie – filme, anchete în presă. Probabil văd în restaurarea monarhiei o stabilitate pe care ei vor să conteze. Pînă acum, România a fost curtată de mai multe mari puteri concurente, dar nici una nu a stabilit capete de pod în România: nici Italia, nici Franța, nici Germania. Tendința de a se stabili capete de pod există, însă Germania, care, fără îndoială, este cel mai puternic stat din Europa, urmărește, chiar dacă nu o intrare prioritară în România, cel puțin o barare a drumului celorlalte mari puteri de a se instala în România. Și atunci caută să-și creeze condiții cît mai favorabile pentru o viitoare colaborare cu România. Așa explic eu interesul nemților pentru țara noastră. Fără îndoială că interesul este și al nostru. Sigur că România este un stat francofon, dar, din păcate, Franța nu ne poate ajuta decît în proporția în care un mare stat mai poate să rupă pentru statele mici anumite avantaje. Important pentru noi, deocamdată, este că Germania susține ca integrarea statelor foste comuniste în Europa să se facă concomitent.

Interviu cu CORNELIU COPOSU, realizat de Gabriela Adameșteanu

(Continuare din numărul trecut)

Adică nu susține Visegradul?

Dimpotrivă. Din păcate, se pare că Anglia și Franța înclină pentru integrarea pe bucăți. Or, a integra Visegradul în primă instanță și a lăsa celelalte state neîncadrate înseamnă ca ele să fie puse la discreția CSI, a intereselor rusești – lucru foarte grav pentru noi. Pentru noi este capitală integrarea concomitentă a tuturor statelor foste comuniste în Europa: să nu se facă diferența dintre Europa Centrală și cea de Est. În Germania este o atmosferă bună, favorabilă pentru România, chiar mai favorabilă decît în celelalte țări. Spiritul critic nemțesc vizavi de evoluția de la noi este mai diminuat. Foarte accentuat este însă în Anglia și în țările nordice, care sînt mai radicale.

Ați făcut sport, domnule Corneliu Coposu?

Da, ca elev de liceu am jucat fotbal, eram fundaș stînga în echipa liceului, la nivelul unei școli din Blaj, care avea 1.400 de elevi. Ca student, am făcut puțin box și haltere. Era sport de amatori. Făceam pe atunci Facultatea de Drept și Științe de Stat. Eram pasionat de politică și mi-am ales cariera juridică în dezacord cu tatăl meu, care voia cu orice preț să mă facă tehnician. Am devenit un jurist împotmolit la jumătatea carierei. Am făcut și carieră universitară – la Facultatea de Drept, la catedra de Drept penal. La ieșirea din pușcărie, am ajuns mai întîi muncitor și apoi tehnician, în cadrul Întreprinderii de Construcții-Montaj, unde am lucrat pînă la pensionare. Deci, ca să revin, în tinerețe, ca student, am practicat boxul și halterele, de care am rămas pasionat pînă acum, fiindcă, ori de cîte ori am ocazia, asist la competițiile de box, de haltere, și uneori chiar de fotbal.

Credința în ceva și preocuparea intelectuală au asigurat supraviețuirea în pușcării

Credeți că vitalitatea dvs. extraordinară, pe care o transmiteți și celorlalți, are vreo legătură cu sportul? V-a ajutat sportul să rezistați în pușcărie?

Cred că are legătură și cu sportul. Un coeficient important care a asigurat supraviețuirea în mizeria pușcăriilor a fost și constituția fizică. Sigur că nu era factorul de căpetenie. Persoanele din rîndul deținuților politici care au capotat primele au fost însă cele care nu aveau rezistență spirituală. Au fost oameni cu bună condiție fizică, dar care însă, neavînd o certitutine sau o credință care să le mențină moralul, s-au prăbușit. Prietenii cărora le-a lipsit credința în utilitatea acelui sacrificiu s-au prăbușit. Asta în primele momente. A urmat o lungă perioadă de mizerie, în care și-a spus cuvîntul și rezistența fizică. Pe mine m-a ajutat, pentru că am intrat în pușcărie avînd 114 kg și am reușit să supraviețuiesc avînd 51 kg; deci m-am topit. Dar principalul temei al supraviețuirii a fost rezistența spirituală, pentru că în singurătatea unui arest monocelular, în care nu ai nici o ocupație, în care nu poți să vorbești cu nimeni, în care nu poți să stai nici măcar culcat și ești obligat să-ți umpli un timp infinit, cei care nu aveau preocupări nu au putut să reziste.

Drumul egal al fiecărei zile în închisoare

Vă închipuiţi că milioane de minute petrecute în singurătate, în care nu aveai decît gîndurile cu tine, dacă nu puteai să-ţi mobilezi spaţiul mare al liniştii de celulă nu puteai rezista. Au rezistat în condiţii bune cei care au reuşit să-şi ocupe toate minutele interminabile de puşcărie cu o preocupare intelectuală: elaborarea în gînd a unor legi, versuri, schiţe etc. Eu am făcut, în gînd, constituţii, legi, am tradus dicţionare enciclopedice. În minte, desigur. Dacă te prindeau cu un vîrf de creion, urmau pedepse îngrozitoare. Chiar dacă ai fi avut unelte de scris, celula, cu obloane exterioare, nu permitea să intre lumina zilei. În permanenţă ardea un bec de 15 W, era un fel de lumină de cavou, care determina şi imposibilitatea de a stabili cînd începe ziua şi noaptea. Eu am pierdut de foarte multe ori acolo noţiunea lunii, nu însă şi noţiunea anului. Existau anumite date certe de la care porneai, însă nu ştiai exact luna în care te găseşti. Frigul era absolut identic, şi vara şi iarna, nu aveam încălzire, pereţii erau foarte groşi, iar zilele aşa de asemănătoare încît nu aveai criterii de rupere a lanţului infinit. Nu ştiai dacă este ianuarie sau februarie, dar existau metode de a te plasa în timp: de exemplu, bătaia sistematică pentru menţinerea ordinii. De obicei, cam o dată pe lună, la ordinul comandantului, intrau gealaţii în celulă cu bastoanele şi te băteau pînă cădeai jos, fără nici o justificare, pentru a imprima o notă de duritate. Duminicile nu le puteai deosebi de celelalte zile. Puşcăria de la Rîmnicu Sărat era plasată la marginea oraşului, izolată, în plus, şi prin trei rînduri de împrejmuiri care estompează zgomotele. În timpul cît eram acolo, aveam în vecinătate o şcoală. Corurile, aplauzele şi invocările lui Stalin pătrundeau pînă în puşcărie, şi atunci îţi dădeai seama că trebuie să fie o zi festivă. Aveam un subofiţer sanitar care lecuia toate maladiile cu aspirină sau cu purgativ. În sfîrşit, existau unele deplasări la Bucureşti, cu scop politic. Am avut şi eu onoarea să fiu abordat de misionari cu propuneri ruşinoase: să dai o declaraţie de abjurare a trecutului politic, pentru ca să-ţi uşurezi situaţia. Bineînţeles că le-am refuzat. A refuzat şi bietul Mihalache, care însă, de cîte ori era confruntat cu astfel de ispite, profita de un moment de zaveră în puşcărie, venea la uşă şi striga: „Astăzi a fost la mine Ralea, ca să mă convingă să semnez o declaraţie. L-am dat afară". Altă dată a fost patriarhul Marina la el. Bineînţeles că după astfel de ieşiri năvăleau gealaţii în celulă cu bastoanele. Fiecare celulă era ocupată de un singur om. Corespondenţă între celule se făcea prin semnale Morse, şi bătăile acestea erau pedepsite dacă erai surprins asupra faptului. După ce nu s-a mai putut practica prin bătaie în zid, s-a introdus Morse prin tuse. Pentru a transmite o frază, trebuia depus un efort pe care, în starea de degradare în care se găseau, deţinuţii nu-l puteau duce la bun sfîrşit. Se putea conversa cînd aveai de-a face cu gardieni mai puţini exigenţi, care nu ştiau ce reprezintă bătăile sau tusea. Pînă cînd conducerea puşcăriei i-a trimis la instructaj, să înveţe Morse, să poată detecta ceea ce se transmitea.

O cerere de intrare în PNŢ în închisoarea din Rîmnicu Sărat

Domnul comandor de aviaţie Jienescu (fost ministru) a ajuns în arestul de la Rîmnicu Sărat şi acolo a luat cunoştinţă de componenţii arestului. Erau din PNŢ, erau şi episcopii cultului greco-catolic, şi cîţiva fruntaşi ai fostului regim Antonescu. Mircea Vulcănescu a murit la Aiud, dar fostul ministru de Război şi vreo 3–4 subsecretari de stat s-au prăpădit aici, la Rîmnicu Sărat. Jienescu mi-a adresat o foarte originală cerere de înscriere în partid: a smuls cu dinţii un fir de iută din saltea şi cu ajutorul unui cărbune topit a punctat în alfabetul Morse cererea pe fir. Prin tuse, mi-a semnalizat că în punctul cutare există un mosorel prins cu un fel de clei. Am găsit mosorelul şi, desfăcîndu-l, pe firul aţei am citit: „Rog să fiu înscris în PNŢ". O cerere foarte originală.

Dar a mai ieşit din închisoare?

Nu, s-a prăpădit. De altfel, dacă nu mă înşel, am rămas doar vreo patru supraviţuitori. Ajunseserăm, după 2–3 ani, să identificăm celula care se deschide după scîrţîitul specific. Aşa puteam să ne dăm seama care dintre deţinuţi este bolnav, care a murit. Era un ritual specific cînd murea cîte unul. Era transportat cu un fel de targă în curtea interioară, de unde era dus cu o căruţă şi aruncat într-o groapă de la periferia cimitirului. Morţii erau îngropaţi în pielea goală, fiindcă îmbrăcămintea de pe ei se afla în inventarul puşcăriei. Bineînţeles, nu le făcea nimeni sicriu, îngroparea cadavrelor se făcea noaptea, iar groapa era săpată superficial de către gardieni. Noi am încercat după Revoluţie să găsim rămăşiţele lui Ion Mihalache, dar nu am reuşit: gropile sînt apropiate, pămîntul bălteşte, probabil conţine şi substanţe erodante. Aşa că nu am găsit urme de oseminte, deşi acolo trebuia să fi fost îngropaţi aproximativ 30 de foşti deţinuţi politici din cei consideraţi vîrfuri ale reacţiunii. Noi am avut intenţia să facem acolo un muzeu al memoriei, ca şi la Sighet. Actualul regim nu are nci un interes să se afle crimele regimului comunist din trecut şi nici să contureze prestigiul unor martiri ai luptei pentru libertate şi democraţie. Rîmnicu Sărat a urmat Sighetului.

Deci a fost o cronologie în timp?

În ordine cronologică, aresturile au fost: subsolul Ministerului de Interne, împreună cu Rahova şi Jilava, pentru Bucureşti, şi nenumăratele case conspirative ale Securităţii. După sentinţa definitivă de condamnare, deţinuţii erau trimişi (după un criteriu pe care noi nu l-am putut detecta) în puşcăriile din Aiud, Gherla sau în închisori mai mici, cum sînt cele de la Caransebeş, Botoşani sau Oradea. Închisorile cu capacitate mare erau Aiud şi Gherla. În ultima fază, Rîmnicu Sărat a fost cea mai dură puşcărie, pentru că era o puşcărie de exterminare. Ca hrană, era monofagie. Un singur fel de mîncare – arpacaş: o fiertură de crupe de orz cu ierburi. Fără grăsime, fără vitamine, fără pîine. În loc de pîine se dădea „turtoi" – o turtă făcută din seminţe de mătură, rîşnite, nu cernute. Făina aceasta era pusă în tăvi metalice, se turna apă fierbinte, era băgată la cuptor şi ieşea un fel de turtă cu suprafaţa de sus şi de jos prăjită şi cu mijlocul moale, la fel ca mămăliga. Hrana nu depăşea 500 de calorii pe zi, deci era vorba de o exterminare prin inaniţie şi mizerie, puşcărie fără foc, fără lumină, fără plimbare. Gardienii nu erau români, nu ştiu ce limbă vorbeau.

Nu aţi identificat limba?

Nu era nici rusă, nici ucraineană. Nu erau soldaţi sovietici, erau gardieni de meserie şi aveau o figură asiatică. Foarte mulţi ofiţeri de puşcărie erau români, fiindcă puşcăria de la Rîmnicu Sărat era un fel seminar pedagogic, unde erau aduşi să înveţe metode de torţionare a deţinuţilor. Veneau în stagiu de o lună sau două.

Cînd vorbeau cu dvs., gardienii trebuiau să ştie româneşte, nu?!

Dar nu aveai niciodată ce să vorbeşti. Cînd erai pedepsit, venea ofiţerul şi-ţi comunica faptul că eşti pedepsit. Atît. Îţi lua mantaua şi te lăsa să dormi în frig. Dormeai deci pe fiarele patului numărul de zile cîte îţi dicta ca pedeapsă, şi în loc de mîncare ţi se dădea o cană cu apă caldă – vreme de trei zile apă caldă, a patra zi mîncare. La un moment dat se introdusese baia lunară (într-un şopron de scîndură, lîngă puşcărie, cu două–trei duşuri şi posibilitatea de a face apă caldă pentru spălat). Se dădea o bucată neagră de săpun de calitate foarte proastă. După ce ţîşneau din pompă cîteva fire de apă, te săpuneai, pe urmă trebuia să te speli. Una din glumele gardienilor era să te anunţe că s-a terminat apa şi să te lase cu săpunul pe tine pînă la baia următoare, peste o lună. Aceasta dădea eczeme, mîncărimi de piele etc. Cînd intrai sub duş, îţi dădeau apă clocotită, să te opărească: mijloace de şicanare care se adăugau la inaniţia şi là lipsa totală de condiţii igienice, care trebuia să determine exterminarea deţinuţilor, în loc să fi avut curajul să-i extermine printr-o asasinare brutală.

Am nostalgia acelei lumi fără contacte cu civilizaţia comunistă

Credeţi că se jenau să o facă?

Da, probabil. Nu se poate camufla pînă la infinit o astfel de crimă organizată. Aveau certitudinea că prin alte metode ajung la acelaşi rezultat. Noi aveam deja sentinţă de condamnare definitivă şi nu mai exista o explicaţie pentru suprimarea noastră după sentinţă.

Care a fost certitudinea care v-a ţinut în viaţă?

Pentru mine a fost de mare importanţă că toată viaţa am trăit în certitudini. De pildă, în momentul cînd am pierdut Basarabia, mi-am permis să scriu (a fost o perioadă cînd n-a funcţionat cenzura) că noi vom redobîndi Basarabia, dar, atîta vreme cît va exista URSS, România nu-şi va putea afirma independenţa reală.

La care pierdere a Basarabiei vă referiţi?

Mă refer la cea din 1940. Atunci eram independenţi, dar independenţa noastră era foarte fragilă, dovadă că, la prima răbufnire, URSS ne-a şi privat de o provincie şi ne-a ameninţat în continuare. De altfel, exista certitudinea că ruşii rîvnesc la extinderea lor teritorială pînă la Carpaţi. Nu se ştie exact cînd au renunţat la această tendinţă (acum nu se mai pune problema). Sigur că, iniţial, ei au nutrit ideea comunizării României şi a integrării ei în spaţiul sovietic. Despre această intenţie, noi aveam informaţii concrete în perioada 1941–1944, sosite prin ambasadele prietene, care aveau legături şi cu Moscova, şi cu ţările aliate. În timpul închisorii am avut certitudinea că nu poate să dureze comunismul. Siguranţa mea nu a fost confirmată de evenimente. Am ieşit din puşcărie tot sub regim comunist, în 1965. Puşcăria a fost schimbată cu domiciliul obligatoriu într-o colonie situată între Însurăţei şi Brăila, care se numea „Rubla". Acolo, pe un cîmp deşertic, s-a fondat un sat strategic, făcut iniţial de saşii şi şvabii deportaţi în Bărăgan; pe locurile lor au fost aduşi apoi foştii deţinuţi politici cu pedeapsa expirată. Pentru mine şi pentru alţi deţinuţi a fost o binefacere, pentru că, dacă am fi trecut de la regimul dur al puşcăriei direct la o viaţă normală, probabil că ar fi fost un şoc greu de suportat. Acolo restricţia ne impunea să nu părăsim comuna şi să ne prezentăm la apelul de la Securitate, dar aveam dreptul să primim membrii familiei în vizită, pachete şi să lucrăm.

Cîţi ani aveaţi atunci?

La acea dată aveam 48 de ani. Am lucrat în agricultură, o muncă sănătoasă, în aer liber, la porumb, la graminee. Puteai să lucrezi şi în construcţii. Mă gîndesc cu foarte multă nostalgie la perioada petrecută în domiciliu obligatoriu, deşi „Rubla", unde am stat doi ani de zile, era expusă la toate intemperiile în timpul iernii. Erau zăpezi îngrozitoare, care blocau circulaţia, îngropau satele în zăpadă, dar noi eram ca în romanul „Satul uitat": o categorie de oameni fără contact cu civilizaţia comunistă, cu o mentalitate diferită, care mai păstrau însemnele civilizaţiei şi ale *bon ton*-ului dinainte. Erau condiţii cu totul deosebite, pe care le sesizau chiar membrii familiei, care, pornind din lumea comunistă, ajungeau acolo într-o altă lume.

Actualii directori din teatre sînt clienții Puterii

– Interviu cu VICTOR REBENGIUC, realizat de Rodica Palade –

Traiul chinuit al actorului cu personajul

Cum trăiește un actor cu personajele cărora le dă viață?

Ce pot să spun... Este o meserie. Cea de actor. Asta înseamnă capacitatea de a interpreta în mod credibil un personaj. Cît privește traiul cu personajul pe care îl ai de interpretat... este ca în viață: un trai chinuit. Din partea actorului este pînda perpetuă în dorința de a-l înțelege, de a-l „demasca" de multe ori. Pentru că nu poți să ajungi atît de simplu la personaj. Sînt o mulțime de taine ale lui pe care nu le poți înțelege și nu știi cum să le dai de cap. Atunci cînd sînt, de exemplu, preocupat de un personaj, în perioada lui de gestație, acel personaj este cu mine tot timpul. Oriunde aș fi – în tramvai, pe stradă. Chiar la cinematograf dacă mă uit, tot la el mă gîndesc. Și asta din dorința de a mi-l apropia, de a mă băga în pielea lui. De multe ori ai revelații atunci cînd nu te aștepți, deși îl cauți de foarte multă vreme. Sigur, aici mai este vorba și de niște acțiuni preliminare: informarea, în funcție de autorul piesei, de opera lui, de epoca în care a scris, de epoca istorică la care se referă piesa în care este personajul, de tipul de personaj etc. Se ajunge la un fel de rutină... Nu există un secret, nu sînt niște butoane pe care apăsăm pentru fiecare personaj. Există, să zicem, o imprimantă în care băgăm o coală albă, tastăm niște date, și de acolo iese personajul. Nu iese perfect.

Vă rog să mă iertați, dar calculatorul nu are talent.

Calculatorul acesta cu imprimantă actoricească înseamnă și talent, care se adaugă ulterior. De asta spun că personajul nu poate să iasă perfect, și nu aș avea curajul să afirm că am jucat un personaj la modul ideal. Asta rămîne încă o aspirație pentru mine.

Spuneți-mi, actorul se desparte definitiv de un personaj pe care îl interpretează?

În ce mă privește, da. Pentru că altfel nu ar fi cu putință. Actorul ar plesni dacă ar păstra toate personajele în el. Capacitatea pe care o are actorul de a putea uita aproape instantaneu personajul pe care l-a interpretat, și pe care l-a iubit, pentru care a suferit enorm pînă cînd l-a cîștigat, este într-adevăr o binecuvîntare, pentru că altminteri ar fi foarte de greu de trăit într-o asemenea lume.

Actorul păstrează ceva din personajul pe care l-a jucat?

Este o acțiune de interdependență. Și actorul transmite personajului, în mod obligatoriu, ceva din personalitatea lui. Fără îndoială însă că și actorul, omul actor, este influențat, fără să-și dea seama, de personajele pe care le joacă. În subconștient, actorul păstrează rămășițe dintr-un personaj, ceea ce este un avantaj cînd actorul este foarte divers și cînd trece de la un personaj la altul. Se creează o lume de rămășițe, care îi asigură actorului un pat germinativ pentru viitoarele personaje pe care le are de interpretat. Dacă actorul ar juca un singur gen de personaj, lipsit de diversitate în interpretare, acest lucru ar fi mai trist, pentru că asta duce la pierderea autenticității, a prospețimii. Se petrece, în cele din urmă, osificarea.

Care este relația actorului cu regizorul? Mă gîndesc la un anume regizor, la Liviu Ciulei. Este regizorul un magician?

Există magicieni care sînt regizori – și în ce-l privește pe Liviu Ciulei, înainte de a fi regizor, el este un magician. Este un om deosebit și încă de la debut am avut șansa să lucrez cu el și să cresc odată cu el, să mă bucur de nemaipomenita lui îndrumare, de căldura, de competența cu care se apleca asupra actorilor cu care lucra. După o foarte scurtă perioadă de fricțiuni, pînă cînd ne-am pus de acord unul cu altul, ne-am înțeles extraordinar de bine. A fost o relație foarte îndelungată, căreia îi păstrez o amintire minunată. În momentele mele de tristețe mă gîndesc la această relație, și atunci îmi spun că, totuși, nu este chiar atît de rău în lume, pentru că oamenii se pot înțelege, pot cîștiga unul de la altul, se pot îmbunătăți unul pe altul și își pot transmite unul altuia niște mesaje de valoare, de încredere.

Aș dori să-mi vorbiți mai mult de Liviu Ciulei. Și eu în momentele mele de tristețe mă gîndesc la spectacolele de la „Bulandra" regizate de el.

În multe din ele am jucat și eu. Ultimul a fost acum 4 ani, dar care, din păcate, s-a terminat. Este vorba de „Visul unei nopți de vară". De la „Omul care aduce ploaia" în 1957 și continuînd apoi cu „Sfînta Ioana", „Un tramvai numit dorință", „Lungul drum al zilei către noapte", „Cum vă place", „Furtuna", toate au fost niște universități. La ultimul spectacol pe care l-a lucrat Ciulei, în 1991, veneau studenții de la ATF, studenți care nu îl cunoscuseră, pentru că el nu mai era în țară de 11 ani. Acei studenți nu aveau de unde să-l cunoască, și-i urmăreau repetițiile cu sufletul la gură, într-o atmosferă de cucernicie; erau martori ai unei minuni care se întîmpla acolo, pentru că Liviu este magicianul care știe să scoată din actor ceea ce are el mai bun, într-un mod atît de persuasiv încît nici nu realizezi că ești împins către ceva și ți se pare că lucrurile vin de la sine, că tu ești genialul și că ție ți se întîmplă miracolul. Dar lucrurile nu stau așa. Ciulei este autorul și sînt mulți actori care îi sînt recunoscători pentru aceasta.

Este autoritar?

Nu, ferească Dumnezeu! Dimpotrivă, este atît de cald, de învăluitor, atît de neajutorat... Te obligă să-l ajuți, făcîndu-te să înțelegi că el se află într-o situație cumplită, groaznică și că atunci trebuie să faci ceva ca să-l scoți din încurcătură, să-i redai încrederea în viață și în capacitățile lui de a-și putea termina lucrul asupra piesei. Este extraordinar, este un balsam pentru suflet. Totdeauna, repetițiile cu el sînt încîntătoare, liniștitoare. Sigur că există căutare, există chinul căutării, atunci cînd te lupți să ajungi la personaj. Liviu te ajută și te îndrumă în cel mai discret și mai competent mod cu putință.

Care este personajul pe care l-ați iubit cel mai mult? Dar cel în a cărui piele nu ați putut intra sau v-a fost antipatic?

Personajele pe care le-am iubit sînt multe: Stanley din „Un tramvai numit dorință", Jamie din „Lungul drum al zilei către noapte", Fundulea din „Visul unei nopți de vară", Bubnov din „Azilul de noapte". Personajul de care nu m-am putut apropia și care m-a chinuit îngrozitor de mult a fost Alioșa din „Azilul de noapte" în prima versiune pe care a pus-o Liviu Ciulei, cu o distribuție mare: Ciobotăraș, Ionescu-Gion, Fory Etterle, Clody Bertola. Lectura inițială a fost încurajatoare, dar după aceea s-a creat o falie între mine și personaj pe care nu am putut niciodată să o acopăr. La intrarea în scenă, dacă venea cineva cu un pistol și îmi spunea dacă vreau să mă împușc sau să intru în scenă, eu îi spuneam că doream să mă împușc. Aveam un sentiment îngrozitor cînd trebuia să intru în scenă și să interpretez un personaj care nu-mi aparținea. Din fericire, nu s-a jucat prea mult. Însă în a doua montare am jucat din nou în rolul lui Bubnov, pe care l-am găsit, l-am înțeles foarte bine și, împreună cu Liviu, am izbutit să fac un personaj care, deși de planul doi în piesă, a reușit să fie destul de prezent în planul întîi al reprezentației.

Despre distrugerea teatrului

Vreau să-mi vorbiți despre teatru ca instituție.

Teatrul este și vesel, și trist.

Mă gîndeam la ceea ce se întîmplă acum. De ce credeți că Ministerul Culturii vrea să regizeze teatrul astăzi?

Nu pot să înțeleg. Lucrurile sînt cu atît mai triste și mai catastrofale cu cît se distruge un lucru care, într-o perioadă foarte scurtă, s-a cîștigat: este vorba de recunoașterea teatrului românesc în lume. În ultimii ani s-au făcut mai multe turnee decît s-au făcut în cei 30–40 de ani de dinainte. Vreo 90 de turnee, începînd din 1990, care au însemnat 90 de afirmări de profesionalism, conștiință artistică și dragoste de teatru în fața spectatorilor din lumea întreagă. Dorința aceasta de a demola, de a distruge, eu nu o înțeleg. De ce-i deranjează faptul că teatrul românesc și-a cîștigat niște galoane meritate și o recunoaștere la fel de meritată? De ce vor ca la conducerea teatrelor să fie niște clienți ai Puterii? Cu ce ar putea îmbunătăți acești oameni imaginea teatrului românesc în lume? Pentru că, oricum, ei sînt, în cel mai bun caz, oameni de eșalonul doi în teatru. Sînt oameni a căror valoare nu se compară cu a foștilor directori pe care i-au înlocuit. Este adevărat: sînt oamenii noștri, ai Puterii! Dar asta nu face decît să distrugă teatrul. De altfel, se va vedea cît de curînd, în mod practic, ce a însemnat această dorință de distrugere. Probabil că este vorba de o idee mai veche de a distruge Opoziția, burghezia! Lupta de clasă trebuie să continue! Iată, continuă în teatru, și rezultatele vor fi pe măsură.

De fapt, ce se întîmplă cu teatrul? Este vorba de o criză? Este el în tranziție? Tranziție spre ce?

A existat o îngrijorare imediat după 1989, cînd sălile nu se mai umpleau. Nu am avut nici un fel de îngrijorare, pentru că știam că atunci existau alte puncte de interes. Teatrul era înainte singura modalitate de a ieși din tine, de a te defula. Se crease bine cunoscuta complicitate scenă–sală, cînd noi știam ce spunem, spectatorii înțelegeau ce voiam noi să spunem și eram fericiți și unii și alții, spre nenorocirea oficialităților. Nu am avut sentimentul unei crize insurmontabile, am știut că este vorba despre un episod care va trece. Teatrul rămî-

ne pentru spectator un viciu de neînlocuit. Eu joc cu plăcere în filme sau la televiziune, dar astea sînt totuși teatru în „conserve". Teatrul adevărat, sentimentul acela al palpabilității pe care-l ai față de actor și actorul față de spectator, linia aceea nevăzută de tensiune care se stabilește între sală și scenă dau farmecul teatrului, pe care nu-l poate înlocui nimic. Așa că dacă teatrul există de mai bine de 2.000 de ani de zile, nu avea cum să dispară tocmai acum.

Totuși niște probleme există.

Există problemele care necesită o reformă a teatrului. Numai că această reformă nu se vrea. Tot ceea ce părea că tinde spre o reformă a teatrului a fost blocat. Acum se vrea din nou o recentralizare a teatrelor, și în general a instituțiilor artistice, pentru a se păstra, probabil, sub control. Se încearcă un fel de cenzură economică, care să mineze eventualele personalități ale Opoziției rămase încă în funcțiune; se încearcă înlăturarea tendințelor regizorale care nu sînt convenabile guvernului la putere în momentul de față. Am făcut parte dintr-un grup de inițiativă, împreună cu regretatul George Constantin, Alexandru Dabija, Corina Șuteu, Horațiu Mălăele, Mircea Diaconu, un grup care a încercat să explice celor de la minister că este necesară o reformă, o regîndire a remunerării actorilor, că valoarea trebuie să fie cît de cît plătită în funcție doar de valoare. Am încercat să-i explicăm d-lui

Ungheanu (pe dl. Sorescu nu l-am găsit decît pentru o foarte scurtă întrevedere). Am vorbit şi cu dl. Ogăşanu, care în vremea aceea era directorul general al teatrelor. Ceea ce a urmat convorbirilor noastre nu a fost decît o mai acerbă recentralizare, cum ar fi măsura de acaparare a patrimoniului cultural numai în braţele ministerului. Am dat şi nişte soluţii. Am arătat că dacă există şomaj în ţara asta, el nu ar trebuie să ocolească teatrul, pentru că şomaj în teatru există, însă există mascat. Sînt destui actori care nu-şi justifică salariile. Ei stau ca angajaţi pe viaţă, şi asta nu este normal, pentru că nu e de natură să încurajeze competiţia, în primul rînd, şi valoarea. În momentul de faţă, de exemplu, un actor de care nu a auzit nimeni niciodată iese la pensie cu aceeaşi pensie ca a lui George Constantin, pentru că are aproximativ aceeaşi vechime în teatru cu a lui. Or, asta nu este cu putinţă.

Deci discuţiile pe care le-aţi avut la Ministerul Culturii nu au avut nici un fel de consecinţe favorabile?

Nu, pentru că totul venea din partea unor indivizi periculoşi politic, a unor oameni care în viziunea Puterii vor să facă un teatru burghez!

Ce amestec are aici politicul cu teatrul?

Cum, dar se luptă împotriva burgheziei de multă vreme! Ideologia socialistă vrea să distrugă burghezia de foarte multă multă vreme şi nu mai izbuteşte să o termine odată. Politicul are legătură cu teatrul în minţile domniilor lor, pentru că dînşii vor să controleze teatrul din punct de vedere politic. Nu le convenea faptul că un spectacol ca „Troienele" este pus în scenă de către Andrei Şerban, care nu este un apropiat al Cotrocenilor; este un om din Opoziţie. Teatrul pe care îl face Andrei Şerban, şi chiar persoana lui, nu reprezintă Puterea cînd se duce în străinătate, el nu vine din partea Guvernului. Este un nebun. Sînt foarte multe exemple astăzi – Dabija, Măniuţiu, Purcărete etc.

Reforme necesare pentru Academia de Teatru şi Film

Sînteţi rectorul Academiei de Teatru şi Film. Ce probleme are Academia în prezent?

Probleme sînt foarte multe. Clădirea este rece, distantă şi urîtă. Academia s-a trezit repartizată în această clădire – care a fost cămin sau cazarmă – după cutremur. Este lipsită de căldură şi de intimitatea care ar trebui să existe într-un teatru. Nu-ţi face nici un fel de plăcere să fii acolo. Cu foarte mulţi bani, lucrurile ar putea să capete un aspect agreabil – şi asta o spun în cunoştinţă de cauză, pentru că există o anumită porţiune din clădire în care va funcţiona, începînd cu ianuarie 1995, o şcoală independentă de jurnalism, făcută cu sprijin american, unde s-a amenajat un mic colţ din clădire în care va funcţiona, începînd cu ianuarie 1995, o şcoală independentă de jurnalism, făcută cu sprijin american, unde s-a amenajat un mic colţ din clădire atît de frumos, încît în fiecare zi mă duc acolo să mă uit. Deci pentru ATF ar trebui foarte mulţi bani. Există şi aici dorinţa justificată de a face nişte reforme. Sîntem pe lista celor 21 de instituţii de învăţămînt superior care participă la un fel de concurs organizat de Banca Mondială în vederea unor programe de reformă. Facem nişte proiecte; dacă ele vor intra în vederile Băncii Mondiale, vom căpăta probabil un sprijin material, ca să punem acest program de reformă în aplicare. Lucrurile privesc mai mult filmul. Academia de Film este o facultate foarte costisitoare, se cheltuiesc foarte mulţi bani pentru un student (peliculă, aparatură etc.). Un film, cît de mic ar fi el, are nevoie de o echipă, nu se poate face singur. În afară de aceasta, noi trebuie să ne adaptăm noilor cerinţe ale societăţii. Există în momentul de faţă o explozie mediatică în ţară, există zeci de posturi locale de televiziune şi de radio care se înfiinţează şi care au nevoie de specialişti. Noi facem regizori, operatori. Actori se fac la teatru şi cu o vagă instruire în ceea ce priveşte actoria de film. În momentul de faţă, cerere socială pentru regizori nu există. Nu sînt bani să se facă filme. Filmele le fac cei care sînt mai aproape de sursa de unde vin banii. Regizorii consacraţi trec din film în film, dar cei care ies acum de pe băncile ATF vor trebui să aştepte foarte mult pînă cînd vor avea şansa să facă un film artistic, iar unii cred că vor muri la adînci bătrîneţi fără să-şi vadă visul cu ochii. În momentul de faţă, lucrurile nu sînt deloc clare, reformă nu există nici măcar în domeniul difuzării; difuzarea noastră pretinde 75% din încasări. Deci un investitor într-un film nu-şi va scoate banii niciodată încasînd numai 25% din cît a băgat el. Ar trebui să ruleze în cel puţin 7 ţări ca să-şi poată scoate banii – or, aşa ceva nu este cu putinţă. Pînă cînd se va rezolva asta, cine ştie cît timp o să mai treacă şi cine ştie cine va mai avea curajul foarte repede să facă film sau, dacă se vor face, vor fi din categoria celor care aduc rapid bani, deci fără substanţă. Noi încercăm să justificăm într-un fel investiţia de bani care se face pentru fiecare student. Adică nu poţi să bagi atîţia bani în el ca să-l scoţi şomer. Poţi să-i dai şi altă calificare, să poată fi util, să-şi cîştige existenţa. Tu, dacă îl faci regizor de film, nimeni nu are nevoie de el. Este nevoie de o nouă programă analitică: primii trei ani axaţi pe o calificare de multimedia, după care s-ar putea căpăta o diplomă de specialist în montaj, sau în coloană sonoră, sau în grafică computerizată; doi ani după aceştia să fie nişte ani de aprofundare a studiilor în care cei care au calităţi într-adevăr să poată să devină regizori sau operatori, oameni de management în film sau specialişti în comunicaţii audiovizuale. S-ar lungi cu un an perioada de studii, ar exista două cicluri de învăţămînt şi am scoate nişte absolvenţi care ar putea fi utili societăţii şi ar justifica cît de cît investiţia.

Tot ce îmi spuneţi acum este în fază de proiect?

Este un studiu-proiect care întîmpină foarte mare rezistenţă, chiar şi din partea studenţilor, care nu înţeleg prea bine despre ce este vorba, pentru că un student care a intrat în şcoală cu ideea că vrea să devină regizor de film nu se gîndeşte că va fi şomer. Deocamdată nu realizează proporţiile dezastrului.

Ca profesor, ce relaţii aveţi cu studenţii?

Eu nu sînt profesor, nu predau. Am o muncă administrativă. Nu predau din pudoare, îmi este frică... ruşine. Atunci cînd lucrez cot la cot cu un tînăr sînt capabil să-l învăţ, pentru că sîntem împreună pe un drum, sîntem înhămaţi la aceeaşi căruţă şi pot să-i spun ca să tragă mai aşa, într-o parte sau alta.

Împreună în viaţă şi pe scenă: Mariana Mihuţ şi Victor Rebengiuc

Hîrtia igienică oferită de Victor Rebengiuc nu a fost utilizată

Îmi aduc aminte că în primele zile ale Revoluţiei v-am văzut la televizor cu un sul de hîrtie igienică, invitîndu-i pe amatori să-şi şteargă gurile. Cam cîţi, după ştiinţa dvs., au utilizat hîrtia igienică?

Foarte puţini, pentru că încă îi vezi murdari. Voiam să le spun să o folosească la gură înainte de a vorbi. Nu s-au şters.

V-aţi implicat mult în tot ce a însemnat anul 1990. De ce?

M-am implicat foarte tare, pentru că eu consideram că era momentul să punem puţin umărul şi să schimbăm ceea ce trebuia schimbat aici, în România. Fără dorinţa şi fără intenţia de a deveni un om politic, pentru că nu asta mă interesa. Nu vreau să fiu om politic, pentru nu am aceste calităţi. Eu am calităţi de actor, şi asta vreau să fac. Dacă am nişte idei în legătură cu societatea în care trăiesc, asta nu înseamnă că sînt om politic, şi nu înseamnă că fac politică. Dacă eu vreau să trăiesc decent, şi vreau să existe un stat de drept, în care să fie o adevărată separare a puterilor, să nu mai existe minciună, să existe adevăr, dacă nu vreau să existe corupţie, pentru că eu nu sînt un personaj corupt şi nu înţeleg corupţia şi nici pe corupţi nu-i pot înţelege şi nici aproba, atunci, dacă aceasta înseamnă politică, eu fac politică, dar om politic nu sînt. Se pare însă că numai dorinţa de a schimba nu ajunge şi nu a ajuns, pentru că nu s-a schimbat mare lucru în România, decît preşedintele şi guvernele. Dar, repet, nu am făcut nimic din dorinţa de a intra în politică, nu asta mă interesa. Îmi cunosc foarte bine limitele şi nu vreau să mă înşel pe mine în primul rînd.

Pe vremea lui Ceauşescu aţi fost solicitat să spuneţi poezii cu partidul?

Da, şi am spus că nu mă duc. Invocam diverse motive – boală, treburi etc. Solicitarea se făcea prin sarcină de serviciu, pe care ţi-o transmitea directorul, şi dacă refuzai, erai ameninţat cu darea afară. Eu spuneam să mă dea afară dacă nu le convenea. Foarte mulţi au făcut chestia aceasta, nu sînt singurul. Înainte de 1989, înainte de ultimul congres, m-au chemat, însă eu nu am vrut să mă duc. Mai apărea cîte un regizor care voia ca „Mihai Viteazul" să fie Victor Rebengiuc. Au fost colegi de-ai mei care au făcut treburile acestea. De exemplu, fac o distincţie între unii şi săracul Gheorghe Cozorici, care s-a prăpădit. Nu ştia să refuze. Şi el se ducea. Avea o capacitate de memorizare extraordinară: învăţa poezia şi îşi făcea treaba. Dar au fost colegi care erau plini de zel. Eu pe zeloşi nu îi înţeleg şi nu îi aprob, pentru că ei erau acolo prezenţi, aveau iniţiativă şi solicitau în plus de ce li se dădea, ba veneau cu fel de fel de propuneri, de „idei". Pe aceştia nu-i înţeleg.

De ce făceau aşa? Aveau avantaje?

Ei sperau în nişte avantaje. Avantajele le au de-abia acum. Acum s-au împlinit, s-au îmbogăţit, au firme, sînt persoane respectabile. Eu credeam că, în momentul cînd Ceauşescu va dispărea, acelor indivizi care scriau poezii despre el le va fi ruşine să apară în lume. Or, nu! Ei apar acum şi ne acuză pe noi că sîntem greşiţi cînd nu înţelegem marele gest patriotic pe care l-au făcut ei cîntîndu-i lui Ceauşescu fel de fel de cîntece de „leagăn".

După cinci ani: perspective vagi şi discursuri sforăitoare

Cum vă simţiţi după cinci ani de libertate?

Sînt pesimist, pentru că în 1989 am pornit cu un capital serios de simpatie internaţională. Exista dorinţa de a fi ajutaţi, încurajaţi pe un drum greu care ar fi urmat. Tot capitalul acesta s-a risipit. Simpatia a devenit antipatie, indiferenţă, suspiciune şi chiar dispreţ. Nu s-a dorit o schimbare de fond, ci o înlocuire a echipei de la conducere şi menţinerea aceleiaşi societăţi multilateral dezvoltate. Asta nu a prea fost cu putinţă pînă la urmă, pentru că există nişte presiuni externe – totuşi singuri nu putem ieşi din prăpastia în care sîntem, este nevoie de ajutor şi de capital străin, şi atunci încercăm să-i păcălim pe unii şi pe alţii. Eu cred că există un specific românesc, care se pare că este comunist. Iată, lucrurile se agravează pe zi ce trece, viaţa devine din ce în ce mai grea, preţurile cresc, mă tem întotdeauna de măsurile pe care le ia Guvernul în ceea ce priveşte ieftinirea sau stabilizarea unor preţuri, pentru că asta duce întotdeauna la creşterea lor. Acum am senzaţia că mă simt mai ameninţat şi mai marginalizat decît mă simţeam pe vremea lui Ceauşescu, pentru că dacă apar undeva, la Ministerul Culturii, nişte iniţiative făcute de nişte oameni, iar între acei oameni sînt şi eu, ministerul spune: „Ce caută ăsta aici? Este o chestie care nu ne interesează. Nu vrem să avem de-a face". Perspectivele sînt vagi, discursurile sînt sforăitoare şi pline de promisiuni, dar nu văd nici un fel de ameliorare a situaţiei noastre, ci, dimpotrivă, lucrurile par că se agravează din ce în ce mai mult.

În aceşti cinci ani, vi s-a întîmplat să vă întoarceţi la teatru, aşa cum o făceaţi înainte? Adică să vă refugiaţi din lumea exterioară pe scenă?

Nu, pentru că în teatru, acum, atmosfera este schimbată, este minată, există suspiciune, sînt oameni care vor puteri. Eu nu vreau putere, nu am glanda aceasta a puterii, nu vreau să comand. La ATF am o funcţie de conducere, dar fac chestia asta cu suficienţă discreţie. Eu nu pot să-i înţeleg pe cei care vor putere: oamenii ăştia sînt în stare să mănînce tot ce este în jur ca să rămînă ei singuri. Mă întreb ce vor face atunci cînd vor rămîne singuri? Asupra cui or să mai aibă ei putere?

Ce spectacol pregătiţi acum?

Urma să pregătesc un spectacol în regia lui Silviu Pucărete, un proiect care a sărit în aer în urma plecării lui.

GDS şi revista „22" oferă spaţiu pentru laborator foto, Calea Victoriei 120, contra colaborare.
Telefon: 311.22.08; 614.14.07

Reconciliere națională

Fractura gravă, în plan politic, a anilor '46–'48 în România a însemnat și definirea, în plan psiho-social, a două categorii distincte: cei care au adus comunismul, l-au sprijinit și au beneficiat de el și cei care, împotrivindu-se lui, i-au căzut victime.

Cea de-a doua categorie – zecile de mii de deținuți politici, deportați, surghiuniți – a fost urmată de fiii acestora, cei care în anii '50 erau adolescenți.

Care au fost condițiile pe care mediul social le-a oferit acestora pentru supraviețuire, pentru adaptare – în cazul că acesta a funcționat? Care au fost premisele dezvoltării lor la parametrii normalității? Care au fost relațiile pe care le-au avut cu autoritățile, cu mediul social, cu semenii?

Am extras cîteva consemnări din jurnalul unei adolescente al cărei părinte a fost deținut politic timp de 17 ani, condamnat la muncă silnică pe viață și degradare militară pentru „crimă de uneltire contra ordinii sociale și crimă de înaltă trădare pp. art. 190 pc. 2.3. CP/256": „Noaptea de 29 martie 1948 a însemnat primul contact dur cu teroarea. La 14 ani nu înțelegi de ce în toiul nopții oameni străini (unii vorbind ruseşte) dau buzna în casă, o răscolesc din pod pînă în pivniță, rup și distrug, căutînd nu se știe ce, și, în final, pleacă, luînd cu ei – fără nici o explicație – pe cel mai bun prieten și tată. Figura lividă, crispată a celui care își ia rămas bun de la familia îngrozită devine una din obsesiile coșmarului ce se naște. După două săptămîni scena se repetă cu aceeași duritate, cu aceeași regie, de data

aceasta fiind arestată mama. În casă rămînem singure noi trei. (Trei fete între 14 și 19 ani.) Urmează evacuarea din locuință, în 48 de ore, și primul contact cu anchetele Securității, confuzia, sărăcia și frica, mai cu seamă FRICA. Ea va dicta din acel moment fiecare gînd și fiecare gest al nostru".

Traumatismul s-a produs, este ireversibil, maturizarea obligatorie – și din această cauză cu atît mai tristă. Un adolescent intră astfel brusc în marea familie a urmăriților, a celor care vorbesc în șoaptă, se privesc cu înțeles, se adună în fața porților închisorilor, căutîndu-și părinții în zadar. Trebuie să învețe să tacă, să-și ascundă sentimentele, să-și înfrîneze ura, să se lase mutilați prin acceptarea minciunii protectoare. Fiecare secvență dură din filmul în care, fără voia sa, a devenit protagonist devine o engramă remanentă care-i modifică comportamentul.

André Breton spunea că „viața e un fel în care un ins pare a se fi învoit cu inacceptabila condiție umană".

În cazul nostru învoirea nu a putut exista, pentru că ea presupune și o liberă opțiune, o posibilă acceptare, ceea ce pentru adolescenții anilor '50 era imposibil. Dezvoltarea lui pe plan uman, social, intelectual, civic a fost nefirească, supusă presiunii mediului politic și social, plasată sub acțiunea multiplelor traume înregistrate.

Traume de ordin **psihic** – teroarea, nesiguranța, otrăvirea sufletului prin minciună, revoltă neputincioasă și regrete; **profesional** – blocarea accesului la instruire și la libera alegere a unei profesii, ascensiunea firească în aceasta; **afective grave** – prin izolarea, în mijlocul semenilor, ca un „caz" aparte, „un element nociv", „dușmănos", ce aparține unei categorii condamnate.

A fost victima dezamăgirilor sentimentale, a prieteniilor prudente, a iubirilor imposibile. Toate acestea au făcut din el un om vulnerabil, care a încercat permanent să se lupte cu sine și cu ceilalți pentru a se defini.

Înstrăinat, alungat permanent în mod nedrept din mediul său firesc, individul își pierde șansele și, la un moment dat, capacitatea și voința de a reacționa. Ajuns într-un asemenea punct, nici valoarea libertății, nici cea a rațiunii nu par a mai avea un sens pentru el. Acesta este pericolul cel mai mare – care în cel mai bun caz îl împinge la résemnare, dacă nu la o disperare anihilantă.

În aceleași „condiții" oferite de mediul totalitarismului comunist se poate întîmpla însă, din fericire, ca tînărul să reușească să se autosalveze.

Un adolescent crescut într-un mediu familial normal – în care morala și religia sînt sfinte – realizează repede că pentru el „adaptarea" nu este posibilă decît acceptînd o suită de compromisuri grave care îi vor afecta șansele și capacitatea de a acționa ca un posibil viitor om liber. Acceptînd compromisul, nici valoarea libertății, nici cea a rațiunii nu mai pot avea vreun sens pentru el. Printr-o fericită intuiție, el realizează că această acceptare îl poate transforma într-o ființă înstrăinată – însă de această dată înstrăinată de propriul său eu.

În ce condiții au putut ajunge unii din adolescenții anilor '50 să vrea să fie liberi și capabili de a acționa potrivit unei gîndiri libere? În ce condiții mizere au dorit și au fost în stare să poarte poverile impuse de prima libertate dobîndită – cea interioară –, văzînd în ele nu atît poveri, cît autotransformări realizate de bunăvoie?

Sigur, segmentul celor care au rezistat multiplelor traume enumerate mai sus, ca și presiunilor politice pe care regimul comunist le aplica constant, cu o desăvîrșită și perfidă frecvență, este mic. El aparține, probabil, categoriei organismelor care reușesc să supraviețuiască în condiții de mediu improprii, ostile dezvoltării. Aparține însă sigur acelei categorii pe care N. Steinhardt o numește „a lui Winston Churchill". El scria în **Jurnalul fericirii**: „În prezența tiraniei, asupririi, mizeriei, nenorocirilor, urgiilor, năpastelor, primejdiilor, nu numai că nu te dai bătut, ci, dimpotrivă, scoți din ele pofta nebună de a trăi și de a lupta. În martie 1939, Winston Churchill îi spunea Marthei Bibescu: «Va fi război. Praf și pulbere se va alege din Imperiul Britanic. Moartea ne pîndește pe toți. **Iar eu simt că întineresc cu douăzeci de ani**»".

Ești asaltat din toate părțile, cu forțe infinit mai tari ca ale tale: lupți. Te înfrîng: le sfidezi. Ești pierdut: ataci. (Așa vorbea Churchill în 1940...) N. Steinhardt continuă, subliniind: „Nu numai că nu deznădăjduiești, că nu te declari învins și răpus, dar și guști din plin bucuria rezistenței, a împotrivirii și încerci o senzație de navălnică, dementă voioșie. Soluția aceasta, firește, presupune o tărie de caracter excepțională, o concepție militară a vieții, o formidabilă îndîrjire morală a trupului, o voință de oțel, înnobilată, și o sănătate spirituală damnată".

Dacă acest organism tînăr, adolescentul anilor '50, a fost un luptător, dacă a reușit să se împotrivească tuturor tentațiilor malefice și să-și construiască cu îndîrjire și onestitate platforma sa morală și socială, toate acestea au fost posibile cu sacrificii imense, care și-au lăsat amprenta inconfundabilă. Pentru că, în ciuda plasticității spiritului uman, a capacității sale de adaptare, de regenerare, el rămîne marcat profund și îndelung de evenimentele și situațiile conjuncturale determinante. El nu poate să-și anuleze memoria – și deci va aparține întotdeauna categoriei în care regimul politic comunist l-a împins.

Este greu de crezut că între acesta și partenerii săi de generație care s-au bucurat din plin de „binefacerile" regimului comunist se pot anula resentimentele, pentru că viața i-a plămădit total diferit. Fiecare categorie a beneficiat de anumiți parametri de creștere și dezvoltare. Unii stimulativi, alții distrugători.

Ce este însă ciudat e că resentimentele funcționează cu mult mai activ și mai agresiv tocmai la cei care au contribuit la instalarea și consolidarea regimului concentrationar comunist – și care au fost marii profitori. Se refuză sau, în cel mai bun caz, se minimalizează existența victimelor, fie că acestea au fost între zidurilor închisorilor sau în afara lor.

Mai mult decît atît. După cinci ani de la Revoluția din '89, cînd am crezut că, în sfîrșit, am devenit liberi cu adevărat, sentimente paradoxale ne tulbură speranțele. A reapărut incertitudinea, sentimentul că adevărul e undeva pe aproape – și, cu toate acestea, nu este. Îl presimți sub valul de inamiciție, de înveninare, de discordie, de scenarii aparținătoare unui trecut nu prea îndepărtat. Elementele acestor scenarii le recunoști, le intuiești rapid intențiile, fiindu-ți dureros familiare, imprimate ca o siglă în memoria timpurie.

Recunoști minciuna, viclenia, aroganța, chiar dacă încearcă să se ascundă în spatele frazelor cordiale și a zîmbetelor blajine, mimate cu un oarecare profesionism. Recunoști arivismul, infatuarea cinică a parvenitului social și politic sub haina perfect croită, după ultima modă a boutique-urilor pariziene. Cascheta englezească de golf a înlocuit basca muncitorească, trasă cinstit pînă la urechi, sau șapca proletară purtată în vizitele de lucru. Dar s-a schimbat oare ceva, cu adevărat, în mentalitatea proprietarului ei? Cum ne-am putea înțelege unii cu alții, atunci cînd tradiția confundată cu imobilitatea, cu izolarea, cu păstrarea încăpățînată a unor vechi imperfecțiuni, cu nostalgia încrîncenată a unui trecut revolut blochează tălmăcirea analitică a unei inevitabile realități?

În anii '46–'48, între mediul social-politic și individul care, dorind să-și păstreze personalitatea, i se împotrivea – suportînd conștient toate consecințele adversității declarate –, interrelațiile erau clare, unidireacționate, de la dominator la dominat. Evoluînd în timp și într-o istorie care încearcă să se curețe cu mai multă voință de mîlul bolnav al regimurilor totalitare comuniste, interrelațiile ar fi normal să fie altele. Sînt ele de reciprocitate?

Vă propun ca răspunsul să-l căutăm fiecare în parte, reîntîlnindu-ne atunci cînd vom ajunge la o concluzie viabilă. Pentru că optimismul și încrederea în viitor își află temeiurile, cred, în deslușirea dreaptă, calmă, înțeleaptă și nepărtinitoare a trecutului, care a fost populat de victime și vinovați, de indiferenți și entuziaști, de lași, de criminali, dar și de eroi.

DORANA COȘOVEANU

all different all equal

Toți diferiți, toți egali

Sub acest slogan axiomatic, pe 10 decembrie, la Strasbourg, cu ocazia Zilei Națiunilor Unite pentru Drepturile Omului, va fi lansată Campania Europeană a Tineretului contra rasismului, xenofobiei, antisemitismului și intoleranței, acțiune globală de foarte actuală rezonanță ce va dura pînă în 1996.

Ca o prefață a acesteia, la Tîrgu-Mureș a avut loc seminarul internațional „Romii – necunoscuții de lîngă noi", organizat de Liga Pro Europa și Fundația Heinrich Böll, Germania.

La lucrările seminarului au participat, în calitate de referenți și invitați, experți din țară și străinătate, reprezentanți ai unor instituții ale statului, ai comunității romilor, precum și ai unor organizații neguvernamentale.

Organizațiile neguvernamentale participante au protestat împotriva faptului că în Raportul SRI activitatea de apărare a drepturilor minorităților este prezentată ca „destabilizatoare și anticonstituțională", ca o „amenințare la adresa siguranței naționale" a României. Nominalizarea în Raport a domnului Csurkuly Sándor, consilier județean din partea Uniunii Romilor, a fost considerată ca o tentativă de intimidare a reprezentanților romilor și a organizațiilor de apărare a drepturilor omului. (I.M.)

Grupul pentru Dialog Social și Fundația Ana Frank vă invită joi 8 decembrie 1994, ora 18.00, la sediul GDS din Calea Victoriei nr. 120, la o întîlnire cu tema „Înainte să-ți dai seama, poate fi rîndul tău!", motto-ul Festivalului Toleranței (nov.–dec. 1994).

Invitat de onoare – domnul Coen Stork, ex-ambasadorul Olandei în România.

Transnistria: desfiinţarea şcolilor româneşti

În perioada 20–22 noiembrie 1994, o delegaţie a Comitetului Helsinki Român (Victor Bârsan şi Radu Filipescu) a fost la Tiraspol pentru a-l vizita în închisoare pe Ilie Ilaşcu şi pentru a se informa în legătură cu soarta învăţămîntului în limba română. În iunie 1994, Radu Filipescu şi Victor Bârsan au mers în Transnistria pentru a se întîlni cu grupul Ilaşcu. Ministrul de Interne de la Tiraspol le-a respins atunci cererea, pe motiv că închisoarea este în carantină. Zaharov, unul dintre adjuncţi, a spus că motivul real era lipsa timpului necesar discutării cererii, trimisă doar cu cîteva zile înainte, dar că nu există o dificultate de principiu pentru vizitarea deţinuţilor. Ca urmare, delegaţia CHR a depus o nouă cerere, ce ar fi urmat să fie analizată în cele 6 luni pînă la următoarea lor vizită.

Reîntorşi în 21 noiembrie a.c. la Tiraspol, Radu Filipescu şi Victor Bârsan au avut surpriza să afle că nu le fusese aprobată cererea, din cauză că nu Ministerul de Interne dă aprobări pentru vizite la penitenciar, ci doar procurorul-şef al „Republicii Nistrene". Au protestat împotriva acestei explicaţii, aducînd următoarele argumente: 1) în toate ţările Ministerul de Interne este cel care aprobă vizitele la penitenciar; 2) Ministerul de Interne al „Republicii Nistrene" a aprobat vizitele din partea familiilor celor întemniţaţi; 3) cu 6 luni în urmă li se spusese să depună cererea la Ministerul de Interne, şi nu la procurorul-şef. **Li s-a răspuns că pentru Ilaşcu s-a instituit un regim special, fiind condamnat la moarte, deşi Igor Smirnov, preşedintele „Republicii Nistrene", anunţase de mult timp anularea pedepsei cu moartea. Procurorul-şef Boris Lucik nu i-a primit şi cererea lor a fost refuzată.**

Prezentăm în continuare principalele puncte din raportul întocmit de Victor Bârsan şi Radu Filipescu la întoarcerea de la Tiraspol.

Situaţia învăţămîntului în limba română la Tiraspol

Încă din 1990, forţele conservatoare din Transnistria (ajunse între timp autorităţi de facto) au dus o campanie susţinută împotriva folosirii grafiei latine în şcolile de pe teritoriul „Republicii Nistrene". Consecinţele acestei campanii au fost desfiinţarea majorităţii şcolilor româneşti (cu excepţia celor din Ribniţa, Tighina şi Tiraspol) şi refugierea Instituţului Pedagogic din Tiraspol la Chişinău.

În toamna acestui an, şcolile cu predare în limba română au fost silite să-şi schimbe subordonarea, adică să treacă de la Ministerul Învăţămîntului şi Ştiinţei de la Chişinău, la Direcţia pentru Învăţămînt din Tiraspol. Aceasta înseamnă implicit renunţarea la grafia latină şi la manualele utilizate în Republica Moldova şi trecerea la grafia chirilică şi la manuale sovietice. La Dubăsari, Grigoriopol şi în alte localităţi, copiii erau opriţi pe stradă de cazaci înarmaţi şi controlaţi în ghiozdane. Cărţile în grafie latină erau confiscate, iar copiii ameninţaţi. O altă metodă de constrîngere a fost neplata salariilor (şi aşa ridicole: 3–4 dolari lunar) învăţătorilor şi profesorilor de la şcolile româneşti. Părinţii copiilor de la şcolile româneşti au fost şicanaţi şi ameninţaţi de către activiştii diferitelor organizaţii de tip sovietic ce funcţionează în Transnistria.

În aprilie 1992, căminul Institutului Pedagogic din Tiraspol a fost atacat de către gardişti. Inscripţiile-firme ale Institutului şi ale şcolilor româneşti au fost mitraliate şi aruncate în aer cu grenade.

Şcoala românească din Tiraspol

În Tiraspol locuiesc cca 40.000 de români, pentru care există o singură şcoală cu predare în limba română, cu o capacitate de 350 de elevi şi doar 8 săli de clasă. În februarie 1993, şcoala a primit din partea Direcţiei pentru Învăţămînt din Tiraspol programa pentru trecerea treptată de la grafia latină la cea chirilică, ceea ce profesorii au refuzat. Urmarea: destituirea directorului Ion Iocev şi a Verei Dvoreanu, inspector şcolar al oraşului Tiraspol, care avuseşe totdeauna o poziţie echilibrată în privinţa învăţămîntului în limba română. Părinţii au refuzat să accepte destituirea directorului, iar şcoala a intrat în greve: timp de 3 săptămîni, nici un copil nu a venit la şcoală. Treptat, situaţia a revenit la normal, dar nu pentru mult timp. În a doua zi de Paşti, părinţii au fost convocaţi de un grup de deputaţi din Sovietul orăşenesc, care voia ca fiecare părinte în parte să-şi precizeze opţiunea pentru o grafie sau alta. Dintre cei 300 de părinţi interogaţi, toţi au optat pentru grafie latină.

În toamna lui 1994 a fost declanşată o nouă ofensivă contra grafiei latine: şcolile cu predare în limba română pot funcţiona doar ca şcoli particulare.

Copiii, părinţii şi profesorii de la şcoala din Tighina au pornit în ziua de 5 octombrie a.c. într-un marş de protest pe traseul Tighina–Tiraspol (cca 10 km). Marşul urma să se oprească în faţa Sovietului Suprem, pentru a cere autorităţilor normalizarea situaţiei. Profesorii, elevii şi părinţii de la şcoala din Tiraspol au vrut să li se alăture, formînd o coloană care s-a îndreptat şi ea spre sovietul suprem. Întîi nirea celor două coloane a fost blocată prin inter enţia Miliţiei, înarmată cu bastoane de cauciuc, s uturi şi tanchete. O mulţime ostilă, formată în n ajoritate din activişti ai organizaţiilor menţionate, strigă către manifestanţi: „Valiza!", „Gara!", „România!". La insistenţele manifestanţilor, vicepreşedinta Sovietului Suprem a acceptat să stea de vorbă cu 3 părinţi din Tighina şi 3 din Tiraspol, pe care i-a insultat, numindu-i „leproşi" şi „lepădături".

La emisiunile televiziunii oficiale, lideri din Tiraspol au declarat: „Aici se formează viitorii ucigaşi ai copiilor noştri"; „Aici se pregătesc viitoarele grupuri teroriste, viitorii Ilaşcu". Noul inspector şcolar a ameninţat că, dacă şcoala nu va trece la grafia chirilică, i se va rechiziţiona localul.

Devastarea şcolii

În seara zilei de 24 octombrie 1994, un grup de 20–30 de persoane au pătruns în şcoală, au sechestrat portarul şi i-au luat cheile. Atacatorii au scos mobilierul din clase şi l-au distrus. Au etalat pe o masă toate cărţile în grafie latină pe care le-au găsit, apoi au filmat acest aranjament menit să ofere telespectatorilor din Tiraspol o mostră a politicii de „românizare" practicată în această şcoală. Agresorii au distrus dosarele cu documentele şcolii şi au spart seiful, de unde au jefuit tezaurul şcolii (reprezentînd mai puţin de 100 dolari) şi 30 litri de benzină destinaţi unei excursii şcolare.

Portarul a reuşit să fugă pe fereastră şi să anunţe autorităţile. Într-un tîrziu a sosit Miliţia, care nu a legitimat, anchetat sau arestat pe nimeni dintre atacatori. Mai mult, în faţa şcolii s-a format un grup de presiune, care a pus pe zidul şcolii un panou cu lozinca: „Jos grafia latină!". Elevii şcolii româneşti s-au strîns şi ei aici împreună cu părinţii. Pe parcurs li s-au alăturat şi alţi locuitori ai oraşului, inclusiv ruşi, veniţi să sprijine şcoala. În urma unui mesaj scris, grupurile de presiune au început să se retragă unul cîte unul, şi copiii au putut să intre în şcoală. În perioada care a urmat, cîte un grup de 20–30 de părinţi a făcut permanent de gardă în şcoală.

Apelul Comitetului Helsinki Român

- rugăm toate organizaţiile şi persoanele interesate de respectarea drepturilor omului să ia măsurile pe care le consideră necesare pentru normalizarea învăţămîntului în grafie latină din Transnistria;
- sperăm că diferitele instituţii de cultură latină, din ţară şi din străinătate, vor găsi posibilităţi de a sprijini, moral şi material, şcolile cu grafie latină din Transnistria;
- cei care doresc să ajute şcoala românească din Tiraspol în efortul său de depăşire a consecinţelor devastării din 24-25 octombrie 1994, prin donaţii de carte, de aparatură de laborator (fizică, chimie, biologie etc.), de diferite materiale didactice, se pot adresa: la Chişinău, Comitetului Helsinki din Republica Moldova, Ştefan Urâtu (tel/fax 63.48.24)/ Tamara Sunita (tel 62.55.05) sau la Bucureşti, Comitetului Helsinki Român şi Grupului pentru Dialog Social.

EVENIMENTUL VEDETĂ AL SĂPTĂMÎNII

Procesul de lărgire a Alianţei Nord-Atlantice spre estul Europei a fost declanşat – Bruxelles 2 şi 3 decembrie 1994

Reuniunea ministerială a Consiliului de Cooperare Nord-Atlantic (COCONA)

La Reuniunea de la Bruxelles s-a afirmat decizia de a începe declanşarea procesului de extindere a NATO în direcţia ţărilor din Europa Centrală.

Problema nu figura pe agenda oficială a întîlnirii miniştrilor de externe ai COCONA.

Declaraţia Secretarului general al Alianţei, Willy Claes, a întărit optimismul miniştrilor de externe ai ţărilor central-europene prezenţi la Bruxelles; domnia sa a reconfirmat orientarea politicii NATO de deschidere către noi membri, subliniind că, „printr-o angajare activă în Parteneriatul pentru Pace, statele candidate îşi pot consolida termeni şi de acreditare", pentru integrarea în alianţă.

Decizia Consiliului Atlanticului de Nord de creare a unui grup de lucru însărcinat să examineze, în lunile următoare, diversele aspecte ale extinderii NATO în estul Europei a întărit optimismul miniştrilor de externe ai ţărilor din această zonă. Teodor Meleşcann declară că participarea activă a României la Parteneriatul pentru Pace şi la lucrările COCONA este concepută nu ca o alternativă la integrarea în NATO, ci ca o modalitate de pregătire a tranziţiei ţării noastre spre statutul de asociat cu drepturi depline în structurile NATO. Andrei Kozirev, ministrul de Externe al Rusiei, a declarat însă că Rusiei nu îi convine graba de a extinde NATO, grabă apreciată drept „nejustificată". Rusia nu este de acord ca Parteneriatului pentru Pace să i se acorde rolul de etapă de pregătire a intrării în NATO a unor ţări. **(P.P.)**

CONTRAFORT

Revista a tinerilor scriitori din Republica Moldova • nr. 9 • octombrie 1994

Tocmai cînd începuserăm să ne resemnăm pe deplin în ceea ce priveşte literatura basarabeană actuală, literatură generoasă pînă la saturaţie în tribuni şi barzi, am fost surprinşi de impunerea unui cu totul alt „sound", prin recent apăruta revistă „Contrafort". Publicaţie „a tinerilor scriitori din Republica Moldova", editată de Fundaţia Culturală Română şi de Societatea „Phoenix-Press", revista „Contrafort" îşi propune să ofere spaţiu de manifestare pentru „optzeciştii" basarabeni, scriitori destul de marginalizaţi de ziarele culturale locale. Aceşti „copii literari ai perestroicii" (după expresia lui Vasile Gârneţ, directorul revistei) vizează o sincronizare a literaturii moldovene cu „cea din Ţară". După cum e lesne de înţeles, primul pas în cadrul acestui demers este deschiderea înspre estetic (pas destul de dificil, ştiut fiind că pe tărîmul esteticului competiţia valorilor se manifestă din plin şi că aici nu mai este loc pentru compromisurile sentimentale de pînă acum). Oricum altă cale nu există, pentru că alegerea în cazul acesta este între a fi sau nu literatură, între – de fapt – a face sau nu parte din literatura română. „Optzeciştii" basarabeni nu ezită şi se manifestă în scris fără nici un complex. „Poezia colegilor mei optzecişti de o parte şi de alta a Prutului mi se pare perfect omogenă", afirmă Ion Bogdan Lefter.

Desigur, atitudinea tinerilor scriitori basarabeni nu a rămas fără ecou. „Bătrînii" (sau „generaţia paşoptistă", cum mai sînt numiţi ceilalţi) s-au supărat foarte tare şi s-au ridicat cu vehemenţă împotriva poeziei „fără suflet şi fără rime". S-a născut astfel, cum se întîmplă de obicei, o dispută între vechi şi noi, din care, iarăşi cum se întîmplă de obicei, cei tineri vor ieşi învingători.

CEZAR PAUL-BĂDESCU

Adevărul literar şi artistic, nr. 247

- Requiem pentru Titus Popovici de Andrei Covaci-Pogorilovschi
- Augustin Buzura nu se mai înscrie în nici un partid
- La Covent Garden, Angela Burlacu Gheorghiu cucereşte publicul londonez
- John Updike – „În război cu pielea mea"
- Magda Mihăilescu: „Să batem ziarul cît e cald"
- Amurgul roşu: farmecul discret al proletcultismului

Festival românesc în Germania

Un proiect de „export" cultural

Către mijlocul lunii octombrie s-a ţinut la Wuppertal, în Germania, un neobişnuit festival cultural românesc. **Neobişnuit** din multe motive: proiectul de ansamblu, condiţiile în care s-a desfăşurat, publicul şi tipul de atenţie de care s-a bucurat – toate au fost aşa-zicînd **neobişnuite**. E nevoie – desigur – să precizez în ce ar consta **normalitatea** curentă a acestui gen de manifestări artistice internaţionale. Frecvente în toată lumea, jucînd un rol aşa-zicînd „diplomatic", ele se desfăşoară după un tipic anume, cu o marjă de variaţie limitată. Reducînd acum lucrurile, pentru uşurinţa discuţiei, la doar cîteva linii esenţiale, putem observa – în primul rînd – că în aceste festivaluri de reprezentare în străinătate culturile naţionale se înfăţişează de obicei pe genuri, pe arte separate, căci e greu, e practic imposibil să „transporţi" şi să etalezi public în cîteva zile sau într-o săptămînă imaginea globală a creativităţii dintr-o întreagă ţară; în al doilea rînd – această formulă de „export" artistic, de tip „Zilele filmului..." sau „Zilele teatrului..." din cutare parte a lumii, îmbracă aproape întotdeauna haine protocolare, presupunînd iniţiative şi finanţări

Mircea Florian, Thomas Beimel şi Bolle Grolle

diplomatice nu numai la figurat, ci şi la propriu: în joc intră negreşit guverne şi ambasade, miniştri-gazdă şi delegaţii oficiale de oaspeţi, papioane şi fracuri, seri festive, cuvîntări standard, aplauze formale, buchete de flori omagiale. Spunînd aceste lucruri, nu vreau să se înţeleagă că aş face o judecată negativă asupra contactelor internaţionale protocolare. Sînt – aşa cum sînt – şi ele necesare...

Pe de altă parte, tocmai absenţa acestor caracteristici curente o aveam în vedere spunînd la început că recentul festival de la Wuppertal a fost **neobişnuit**. „Zilele culturii româneşti contemporane" (Tage der zeitgenössischen rumänischen Kultur) care s-au ţinut acolo între 7 şi 16 octombrie n-au fost nici parţiale, nici mondene. Pentru a da mai bine de înţeles despre ce este vorba, o voi lua mai pe departe şi voi descrie mai întîi „contextele" festivalului. Locul său de desfăşurare n-a fost întîmplător. Wuppertalul e unul dintre prosperele oraşe din nord-vestul Germaniei, adică din Landul Renania de Nord–Westphalia, ceea ce ştim că înseamnă industrie densă, mari concerne, poluare, mari afaceri financiare, preeminenţă a economicului/a business-ului asupra culturii. Aşa stînd lucrurile, Wuppertalul beneficiază în acelaşi timp şi de o serie de date de cu totul alt ordin. În primul rînd, de o minunată ambianţă naturală: după cum îi spune şi numele, se întinde pe valea Wupperului, reuşind un plăcut mixaj între aspectul de mare oraş al civilizaţiei occidentale a sfîrşitului de secol XX şi atmosfera unei staţiuni de munte. Jos, în vale, se află bulevardele, gările, sediile zonale ale marilor bănci, aglomerările comerciale, în timp ce pe dealurile care străjuiesc valea urcă străzi şerpuitoare, ducînd către zone rezidenţiale cu case şi vile risipite pe coastele parcă nesfîrşite, pe pajişti sau prin păduri. Combinaţia dă prosperităţii industriale şi comerciale a oraşului un aer boem, „de vacanţă", un aer turistic şi cumva... „artistic"! Şi, cum în zonele bogate ale lumii se găsesc întotdeauna surse de finanţare pentru cultură, la Wuppertal s-a dezvoltat, poate în mai mare măsură decît în locuri mai puţin stimulative pentru creativitate, o mişcare artistică **alternativă** (cum se spune astăzi), avangardistă, anti-protocolară şi anti-formalistă, în al cărei profil se pot distinge atît datele experimentale şi – dacă vrem – postmoderne impuse de un spaţiu postindustrial şi informatic, cît şi notele destins-boeme favorizate de decorul naturist care înconjoară hipercivilizaţia de jos, din vale. Există acolo, la Wuppertal, un mediu creativ foarte interesant, care alătură artişti, jurnalişti, cercetători în ştiinţe umane sau simpli simpatizanţi, unii doar consumatori de artă, alţii cu posibilităţi materiale care le permit să facă şi „mecenat" sau să găzduiască în domenii private expoziţii, spectacole, lecturi de literatură, instalaţii ori *happening*-uri. În rest, această mică lume artistică foloseşte spaţii publice, galerii de artă, cinematografe şi aşa mai departe, însă – adaos esenţial – spaţii de asemenea **alternative**: nu săli de expoziţii „oficiale", finanţate direct de către stat, şi nu cinematografe din reţeaua comercială, monopolizată de producţia americană de consum, ci mici galerii amenajate în locuri care au avut cîndva alte destinaţii, săli de spectacol improvizate, beneficiind – în genere – de o atmosferă neformalistă, intimă, care întreţine senzaţia de viaţă culturală autentică, departe de mortificarea academizantă a muzeelor sau de liniştea bibliotecilor.

De o astfel de atmosferă, în astfel de spaţii neconvenţionale populate de un public neprotocolar, au avut parte „Zilele culturii româneşti contemporane" de la Wuppertal: holurile şi saloanele, dar şi pivniţele, pînă şi... toaletele (!) unei splendide clădiri vechi de pe axa centrală a oraşului au devenit spaţii de expunere pentru lucrări plastice, pentru instalaţii şi *happening*-uri propuse de artiştii români; într-o sală de cinematograf în care se ajunge trecînd printr-un mic şi boem bar-cafenea s-au proiectat şi au fost discutate cu foc filme româneşti; la Forum, în zona depozitelor înşirate de-a lungul căilor ferate care străbat valea Wupperului, au fost programate conferinţe şi concerte de muzică simfonică; în Alte Posthalle, fosta sală de depozitare a poştei mari din Wuppertal, astăzi dezafectată, s-au ţinut concerte rock, un spectacol de teatru şi *party*-uri de deschidere şi de închidere. Enumerarea spune deja ce era de spus şi în privinţa programului, care nu s-a mai fixat asupra unui singur domeniu artistic, ci a încercat să facă o cuprindere panoramică (prin sondaj, fireşte, cum altfel?!) a experienţelor creative româneşti de astăzi. Organizatori principali au fost două instituţii particulare: Fundaţia „cyt" şi „Art & Sciences/Atelier M.-N. Florian". Ideea a pornit de la muzicianul Thomas Beimel şi de la artistul plastic Bolle Grolle. Acesta din urmă, traversînd ţara noastră în drum spre Grecia, a rămas entuziasmat de ceea ce văzuse şi, la întoarcere, a devenit promotorul insistent al ideii că, după ce a fost el în România, trebuie adusă şi România la Wuppertal! Un rol principal în conturarea proiectului de ansamblu l-a avut, apoi, Mircea Florian, bine cunoscutul compozitor şi interpret, autor de folk, de muzică experimentală şi ambientală, care, încă în România, se apropiase în anii '80 de mediile artiştilor noştri plastici de avangardă, pentru a deveni el însuşi, odată emigrat în Germania, „artist intermedia", foarte apreciat pentru căutările sale creative care încearcă să conexeze diversele arte şi medii de prelucrare a informaţiei, computerizînd muzica sau combinînd-o cu concreteţea formelor şi a mişcării în instalaţii multimediale. Ştiind bine ce se întîmplă în cultura noastră, Mircea Florian a putut compune un proiect de festival românesc – iarăşi – **neobişnuit**, de o specială complexitate „multiartistică" şi, în acelaşi timp, de un spectaculos nonconformism experimental. Odată conturată ideea, organizatorii au ştiut să obţină atît sprijinul formal al autorităţilor germane de la toate nivelele, de la ministerele de Externe şi al Culturii pînă la preşedintele cu rang de ministru al landului Renania de Nord–Westphalia şi la autorităţile din Wuppertal, după cum au găsit şi multiple surse de finanţare, culturale ori industriale şi bancare. Toate acestea neînsemnînd – desigur – nici o „cedare" de la proiectul iniţial, aşa neformalist, neprotocolar cum fusese conceput, miniştrii cu pricina nefiind invitaţi efectiv să se producă în festival cu *speech*-uri sau cupe de şampanie...

Cine a reprezentat efectiv cultura românească la Wuppertal? S-au aflat acolo invitaţi aproape treizeci de artişti, pe care-i voi aminti într-o ordine oarecare: compozitoarea Myriam Lucia Marbé (asistată de o serie de muzicieni germani) şi Trioul de muzică de cameră „Romantica", adică George Dima, Ştefan Gheorghiu şi Constantin Gheorghiu-Holban, au reprezentat muzica simfonică românească de azi; rock-ul a fost şi el de faţă prin deja popularul grup de cinici parodişti autointitulaţi „Sarmalele reci"; plasticienii Teodor Graur, Josef Kiraly, Dan Mihălţianu şi Dan Perjovschi au expus şi au „performat" în fel şi chip; actriţa Maia Morgenstern a jucat, acompaniată de pianistul Andrei Mădescu, piesa cu un singur personaj „Astă seară, Lola Blau", succes deja mult comentat al Teatrului Evreiesc de Stat din Bucureşti, şi a participat la o discuţie cu publicul care a urmat proiecţiei cu „Balanţa", filmul lui Lucian Pintilie; regizorul Bose Ovidiu Paştina şi-a prezentat două filme documentar-experimentale proprii şi a participat, de asemenea, la o discuţie asupra lor şi a altora realizate de Fundaţia Arte Vizuale din Bucureşti; poetul Mircea Dinescu a citit din producţiile proprii şi a răspuns plin de vervă întrebărilor din sală; în sfîrşit, în roluri de analişti culturali, Andrei Oişteanu şi subsemnatul au susţinut conferinţe despre actualitatea artistică şi mediatică românească şi despre tradiţiile noastre mai vechi ori mai recente. Una peste alta, a fost o veritabilă desfăşurare de forţe, într-un program gîndit – într-adevăr – aproape „simfonic" (dacă nu fac o comparaţie prea pretenţioasă), cu gradări abile şi reluări la interval de cîteva zile, permiţînd publicului, acestor interesanţi artişti şi prieteni ai artelor din acea zonă a Germaniei, să se familiarizeze treptat – dar rapid! – cu tonusul creativităţii de la noi şi, mai mult decît atît, transformîndu-i peste noapte (vreau să zic: la capătul celor zece zile de festival) în *fani* ai culturii româneşti. În tot cazul, dincolo de partea de informaţie asupra unei ample manifestări de reprezentare naţională în străinătate, ţin să pun încă un accent asupra modelului cultural şi intelectual pe care l-au propus aceste „Zile..." româneşti la Wuppertal. La asemenea lucruri, la strategiile cu adevărat eficiente, complexe şi atrăgătoare de promovare a **imaginii** noastre „la export", merită să meditcăm cu toţii...

ION BOGDAN LEFTER

(Text difuzat de Radio Europa Liberă)

Fundaţia nonprofit cyt e.v. e alcătuită din artişti, psihologi, jurnalişti, patroni de instituţii a căror idee este de „a pune lucruri şi oameni împreună". Clădirea cu 3 niveluri, restaurată prin forţe proprii şi transformată într-un spaţiu elegant, conţine, la parter, galeria Epikur, al cărei patron, Peter Nacke, conduce şi editura care a asigurat gratis pliantele şi afişele festivalului; la etaj, sediul propriu-zis cyt, cu birouri, sală de conferinţe şi o bucătărie ultrautilată; la ultimul etaj, două firme de advertising: **Pickup** şi **Apriori**.

Toată lumea e membră cyt şi contribuie financiar sau logistic la chiria şi întreţinerea clădirii sau la dezvoltarea proiectelor cyt.

Membrii cyt au asigurat, pe lîngă „munca de jos" (cărat scaune, montat scenă, închiriat sonorizare, curăţenie, gătit supă zilnic), şi cazarea fiecărui invitat român în locuinţele personale, pe tot parcursul festivalului.

Manifestările cyt sînt manifestări cu buget redus, accentul căzînd pe contactul interuman şi nu pe cantitatea de mărci cheltuite. **(D.P.)**

GABRIEL ANDREESCU

Revista de cercetări sociale

Cu puţin timp în urmă a apărut primul număr al **Revistei de cercetări sociale**. În intenţia editorilor, Lazăr Vlăsceanu şi Cătălin Zamfir, revista *„intenţionează să fie o tribună a acestei perioade. Misiunea ei este de a identifica probleme sociale, de a le specifica sursele şi formele de conştientizare, de a avansa soluţii de reflecţie şi rezolvare, de a grupa comunitatea analiştilor sociali în jurul unor valori ale exigenţei şi rigorii critice şi constructive, radiind astfel dincolo de propriul cadru"* (p. 3). Un obiectiv ambiţios deci, de revistă-instituţie, şi în definitiv firesc în faţa nevoii de primenire radicală a studiilor sociale la noi. Dar cum şi în ce măsură răspunde acestor promisiuni primul număr al revistei?

STUDII

Studiul de deschidere, semnat de către Lazăr Vlăsceanu, **Ieşirea din utopie: premise pentru o opţiune**, enumeră observaţii ultracunoscute referitoare la comunism (dictatura utopiei): polarizarea dintre ideal şi real, stratificarea populaţiei între lideri şi mase, centralizarea absolută, politizarea atotcuprinzătoare etc. Ele sînt amestecate, pe de altă parte, cu amănunte specioase (cum ar fi cozile sau generalizarea pieţei negre), care reprezintă totuşi mai curînd date ale ceauşismului din ultima perioadă decît substanţa unei tratări generale a sistemului comunist european. În sfîrşit, **premisele** pe care le introduce autorul în final (teoriile şi ideologiile secolului al XIX-lea nu ar mai fi relevante; analiza socială – în primul rînd sociologia – este atît naţională, cît şi globală; o ştiinţă socială pragmatică nu ar putea depăşi decalajul care există astăzi între individ şi istorie) au caracterul unor speculaţii generale, care nu deschid problema, ci doar amîntesc că ea trebuie corespunzător formulată.

Cătălin Zamfir (**Politica socială în România în tranziţie**) face distincţia dintre **politica de tip reparatoriu** (corespunzînd perioadei dintre revoluţie şi iunie 1990) şi cea a primului guvern rezultat din alegeri, numită de el **politica tranziţiei la o economie de piaţă complementar cu o protecţie socială accentuată**. Sînt publicate date interesante privind politica reparatorie (creşterea veniturilor populaţiei fără o creştere corespunzătoare a prestaţiei ei economice). Dar cele mai importante rămîn observaţiile lui Cătălin Zamfir, şi interpretarea lor, privind erodarea protecţiei sociale în România. Protecţia socială propriu-zisă (transferurile spre grupurile cele mai dezavantajate: copii, familii etc.) a scăzut pentru a menţine protecţia indirectă, adică protecţia locurilor de muncă în întreprinderile nerentabile, deci *„protecţia cea mai ineficientă, pentru că ea a asigurat adesea salarii mult peste medie pentru angajaţi puţin productivi, a risipit resursele (...)"* (pp. 30–31). De menţionat, de asemenea, politica salariilor în ramurile cu caracter de monopol, care a dezechilibrat raporturile de muncă pe întreaga economie. Concluzia lui Cătălin Zamfir: **România a evoluat spre un stat social minimal şi un stat economic maximal.**

Din păcate, acest articol necesar oricărei bibliografii privind evoluţiile post-comuniste din România are şi multe scăderi. Ce valoare explicativă oferă o argumentaţie de genul: *„Colectivitatea, după atâtea decenii de umilire, merita o recompensă. După atâţia ani de sacrificii, ea avea nevoie de un respiro înainte de a se angaja în efortul reconstrucţiei întregii societăţi"* (pp. 20–21)? Iar anumite omisiuni şi accente pun în discuţie chiar deontologia cercetătorului. Cum se poate spune că excesul de revendicări sindicale în 1990 se datora existenţei unui prea mare număr de sindicate, ceea ce ar fi dus la ascuţirea competiţiei dintre ele, fără să se amintească utilizarea unor grupuri profesionale ca instrument politic? Sau această idee: *„(...) supusă pe de o parte criticilor dure ale opoziţiei politice, ameninţată de violente manifestaţii de stradă, în mare măsură legate sau inspirate de această opoziţie, iar pe de altă parte, presiunilor sindicale, guvernarea a fost foarte slabă, cedând frecvent unor revendicări de tip reparatoriu adesea iraţionale (...)"* (p. 23). Oare nu ar trebui făcută referire, pe această temă, mai curînd la strategia (voinţa) celor care deveniseră în alegerile din mai 1990 şi arbitri, şi jucători? Care au folosit în competiţia politică toate mijloacele avute la dispoziţie de către Administraţie, fără nici un fel de responsabilitate faţă de urmări?

Petre Datculescu este prezent cu o analiză a alegerilor din toamna lui 1992, sub un titlu sentenţios: **Cum a votat România**. Comentariile sale dezvoltă o ideologie a alegerilor, şi nu o ştiinţă a lor. El foloseşte formule de genul *„Este adevărat că partidele din opoziţie s-au considerat stânjenite în accesul la televiziune (...)"* (p. 47) sau *„Desigur, persista (...) suspiciunea continuităţii poliţiei politice"* (p. 48) ş.a.m.d., dar numai pentru a le pune sub îndoială (realitatea sau efectele) şi omiţînd probele irefutabile (de-ar fi să amintim numai „cazul Berevoieşti") privind aceşti factori. Petre Datculescu face în mod sistematic din UDMR o oglindă a PUNR, deşi şi sociologic, şi politologic această operaţie nu are acoperire. Aş putea da alte exemple privind „explicaţiile" sale, care lasă un gust dezolant al trădării profesionale – şi nu fac decît să amintească suspiciunea opiniei publice faţă de IRSOP, în momentul apariţiei institutului.

La secţiunea de studii mai sînt publicate un articol privind **Tranziţia şi impactul său demografic** (Vasile Gheţău), un altul privind **Construirea câmpului de putere şi transmiterea moştenirii în instituţiile de învăţământ superior**, semnat de către Adrian Neculau (unde autorul speră să obţină dintr-o informaţie atît de elementară cum este repartizarea spaţiilor disponibile pentru studenţii şi profesorii diferitelor facultăţi concluzii privind fenomene de cu totul alt grad de complexitate, cum sînt raporturile şi substanţa raporturilor de putere culturală), şi o investigaţie etnologică, **Blocul între loc şi locuire** (Vintilă Mihăilescu, Viorica Nicolau, Mircea Gheorghiu, Costel Olaru).

SCHIMBĂRI DE PARADIGMĂ

La secţiunea **ESEU** găsim un text semnat de către Virgiliu Constantinescu, **Academia Română în societatea românească**. Secţiunea **SCHIMBĂRI DE PARADIGMĂ** tratează **Socio-economia: o alternativă la teoria neoclasică**. Articolul lui Dragoş Aligică introduce cele trei principii care definesc această nouă paradigmă: comportamentul aflat în obiectivul teoriei economice este echilibrarea sistemului (şi nu maximizarea utilităţii); raţionalitatea economică este numai un subdomeniu al acţiunii normativ-afective, a cărui instituire presupune ea însăşi costuri şi investiţii; structura şi funcţionarea sistemului social reprezintă elemente imanente activităţii economice. Sînt făcute consideraţii, pe scurt, referitor la posibilităţile noii paradigme.

Un text care contrastează calitativ cu restul revistei este **Tergiversarea ca sindrom**, semnat de către Adrian Miroiu. Autorul pune în discuţie proiectul Centrului pentru Studii Politice şi Analiză Comparativă, condus de către Dorel Şandor, privind „sindromul tergiversării", şi a cărui apariţie s-a bucurat de mult interes la sfîrşitul anului trecut. Cu o claritate a discursului şi un rafinament al analizei care contrastează, aşa cum spuneam, cu celelalte materiale din **Revista de cercetări sociale**, Adrian Miroiu face numeroase distincţii şi introduce nuanţe pentru a ne aminti că primul test al ştiinţei îl constituie **metoda**. Este extrem de reconfortant să găseşti într-un domeniu al ştiinţelor sociale, unde raportul dintre date şi explicaţie este siluit de 90% dintre cercetători, o astfel de demonstraţie de rigoare.

Revista conţine două secţiuni de informaţie „brută". Prima, **ARHIVA SOCIOLOGICĂ**, sintetizează rezultatele a două sondaje: (a) cel realizat de către IMAS, între 4–13 martie 1994, privind opţiunile politice şi popularitatea personalităţilor politice româneşti; standardul de viaţă şi calitatea vieţii; politica economică şi socială a Guvernului; mass-media; (b) sondajul comparativ din lunile aprilie–iulie 1993, realizat de către Institutul de Cercetare a Calităţii Vieţii din Bucureşti şi Institutul de Sociologie din Sofia, privind riscurile în societatea modernă. În secţiunea **PROFESII/INSTITUŢII** este publicat, fără comentarii, **Codul deontologic al sociologilor**, adoptat de către a 3-a Conferinţă naţională a sociologilor din 21–22 mai 1993 (Bucureşti).

ILUZII/MITURI

Despre **ILUZII/MITURI** scriu Liviu Antonesei şi Valentin Mureşan. Primul, tratînd tema **Cultură politică şi terapie socială în România post-comunistă**, enumeră spaima de trecut din România, dar şi cea de viitor, efectele distrugerii diferenţelor între oameni, experimentul de îndoctrinare şi dresaj, limbajul de lemn, dezinformarea, manipularea discretă şi manifestarea triumfalistă şi anesteziantă etc. Este un eseu, aşa cum mă aşteptam, energic şi alert, opoziţionist şi subiectiv, patetic şi cu umor; textul unui sociolog-literat şi literatura unui implicat politic.

O surpriză negativă (avînd în vedere aşteptările) mi-a oferit articolul lui Valentin Mureşan, **Restauraţia invizibilă**. Valentin Mureşan scrie, cît se poate de motivat, despre multele erori care s-au insinuat în opinia publică, astăzi: obsesia pericolului restauraţiei comuniste (cînd de fapt mai mare pericol este *„capitalismul sălbatic – care nu e capitalismul ţărilor dezvoltate"* sau restauraţia *„de habitudini (...) una perversă, care reia în forma lor iniţială, groasă, patternuri comportamentale ce vin, câteodată, din cele mai tulburi vremuri ale stalinismului"*); stupida critică de comandă; pretenţiile de infailibilitate ale unora, motivate prin suferinţele din închisorile comuniste; cererile de uniformizare a comportamentului, în raport cu noile „comandamente" sociale etc. Dar, deşi Valentin Mureşan pare a avea dreptate în sens general, el califică persoanele şi faptele cu o nefirească lipsă de nuanţe. Este absurd să tratezi drept mentalitate a anilor '50 surescitarea produsă de revenirea în posturi de conducere a foştilor ceauşişti. Poţi s-o identifici pe Lucia Hossu-Longin (pentru că despre ea este vorba) cu „femeia-comisar" pentru că ia interviuri şi victimelor-legionari? Oare poţi să-i compari pe foştii deţinuţi politici (care pot exagera, făcînd din suferinţă o virtute), supuşi de altfel deseori batjocurii foştilor călăi, cu *„pleiada de politicieni comunişti (...) scutiţi oficial de eroare, absolut necriticabili pentru că au luptat în tinereţe pentru cauză"*? O frustrare adîncă străbate textul lui Valentin Mureşan, iar lipsa sa de nuanţe, în subiecte atît de delicate, este nedreaptă.

BIBLIOTECĂ CRITICĂ

Ultima secţiune a **Revistei de cercetări sociale** este o **BIBLIOTECĂ CRITICĂ**. Sînt recenzate, cu grade foarte diferite de aprofundare: **România '89–'93. Dinamica bunăstării şi protecţia socială** (Cătălin Zamfir ş.a.); culegerea de studii **Comunicarea de masă şi spaţiul public în perioada de tranziţie; ţiganii între ignorare şi îngrijorare** (Elena Zamfir, Cătălin Zamfir – coord.); **Pedagogia socială (experienţe româneşti)** (Adrian Neculau); **Psihosociologia organizaţiilor şi conducerii** (Mihaela Vlăsceanu); raportul-sinteză intitulat **Starea tineretului român – 1994**. La această serie se adaugă şi o listă de lucrări de profil apărute în perioada 1990–1994. Este surprinzătoare absenţa mai multor autori care şi-ar fi găsit locul în acest sumar – şi poate cel mai mult a lui Pavel Câmpeanu, ale cărui cărţi, alături de sondajele făcute în cadrul Centrului Independent de Sondaje, pe care nu le amintesc niciodată colaboratorii IMAS ori IRSOP, fac parte din bibliografia sociologică obligatorie de după revoluţie.

O ultimă observaţie, dar în nici un caz în ultimul rînd. Trebuie remarcat limbajul multora din aceste texte. O limbă urîtă, fraze lungi, cuvinte aflate întotdeauna în exces faţă de idee. O inedită limbă de lemn, a unei false tehnicizări. Texte care nu vor, ori nu ştiu, să comunice. Această diferenţă dintre capacitatea comunicativă a articolelor autorilor străini (şi în primul rînd a literaturii de specialitate anglo-saxonă) şi ermetismul artificial al autorilor noştri este primul lucru care izbeşte la o analiză comparativă. Ceea ce au nevoie să înveţe autorii români este să se exprime, să fie limpezi – aspectul neţinînd doar de formă, ci de prioritatea ideii în raport cu retorica.

Revista de cercetări sociale este scoasă sub egida Institutului de Marketing şi Sondaje şi sponsorizată de Fundaţia Soros. Exact aceeaşi egidă, şi resursă financiară, are şi **Polis**, „revistă de cercetări politologice". IMAS anunţă de asemenea apariţia unei reviste de filozofie. Iată un fenomen interesant, de transformare a acestui institut într-un pivot al cercetării şi comunicării în domeniul cunoaşterii sociale, în condiţiile în care vechile reviste de specialitate ale Academiei, în aceste domenii, nu au o tradiţie foarte onorabilă, iar problemele financiare fac ca şi substanţa şi calitatea apariţiilor să fie precare. Bănuiesc că se va naşte (în sfîrşit) o adevărată competiţie între diferite „şcoli" de gîndire, care vor reuşi să găsească şi resurse de afirmare. Ca şi revista **Polis** (analizată în nr. 40 al revistei „22"), apariţia **Revistei de cercetări sociale** este un gen de iniţiativă pe care avem motive să îl dorim. Din păcate, trebuie să notez că o parte din acest prim număr al revistei oferă o nefericită continuitate cu tradiţia lipsei de substanţă, şi de confuzie vinovată, cu care ne obişnuise altădată literatura aşa-zis de „cercetare socială".

CRONICĂ LITERARĂ

În prezența stăpînului

Scriitorii încep să se destăinuie – iată un semn al timpului! O făcuseră și pînă acum, dar crispați și reticenți, precum Marin Preda în cunoscutele sale dialoguri cu Florin Mugur; a fost însă unul dintre foarte puținele exemple semnificative pentru literatura română contemporană. Aceasta deoarece exercițiul în sine era, pînă de curînd, periculos: cum să te destăinui fără reticențe cuiva, atunci cînd cea mai mare reticență planează asupra însăși operei tale, atinsă permanent de aripa nevăzută a cenzurii?

Cartea lui Nicolae Breban **Confesiuni violente** (București, Editura DU Style, 1994) este prima dintr-un șir pe care-l bănuim deja extrem de lung. Unul dintre cei mai buni prozatori români contemporani se destăinuie fără nici un fel de reținere. De altfel, reținerea nu-i este nici pe departe specifică autorului nostru...

Confesiunile lui N. Breban nu mi s-au părut însă „violente", dimpotrivă. Nici în ton, nici în revelațiile produse, prozatorul nu șochează cu adevărat. Dacă această carte s-ar fi intitulat „Confesiuni egolatre" ori chiar, autoironic, „Souvenirs d'égotisme", II, cred că ea ar fi avut o etichetă mai exactă. Fără îndoială că puțini scriitori păcătuiesc prin modestie excesivă și că tentația oricărui autor de a se lansa în pledoarie *pro domo*, atunci cînd glosează pe marginea propriei sale vieți, va fi mereu de neînlăturat; însă Nicolae Breban duce această pornire înnăscută a artistului la cea mai înaltă cotă: o face însă fără complexe, aproape cu un fel de voioșie.

Cartea debutează alegru și interesant: eroul ei își definește identitatea ardelenească, identitatea europeană (N. Breban este doar pe jumătate român și se simte pe deplin solidar cu generațiile de austro-germani din care se trage după mamă), de catolic, de fiu de preot, descendent al unei „inteligheniții" ardelenești de bună calitate. Viziunea sa asupra Transilvaniei, asupra tipului de civilizație ce ar trebui să domnească aici, atestă un european modern, fără prejudecăți absurde. Pentru restul confesiunilor, primele pagini reprezintă o bună introducere.

După aceea tonusul scade; aflăm în continuare lucruri foarte interesante, dar informația ajunge la cititor diluată și repetitivă. Interlocutorul autorului, Constantin Iftime, nu pare a fi un ziarist familiarizat cu interviul, deoarece întrebările sale sînt banale și doar de foarte puține ori incitante. Așa se explică faptul că multe pagini devin redundante, cu reveniri inutile, purtînd în mod exagerat marca stilului oral. Ce-i drept, autorul ne avertizează, într-o notă liminară, asupra modului improvizat în care volumul a luat naștere, dar această precauțiune nu ne încălzește prea mult. Am fi preferat să avem în față un text la care mîna prozatorului să fi lucrat direct.

Dacă trecem peste această dificultate de receptare și ne obișnuim cu discuția *à bâtons rompus*, cartea ne oferă zone de înalt interes. Însăși biografia literară, socială și politică a autorului Franciscăi este suficient de palpitantă pentru ca mărturisirile sale să fie atent urmărite; dar, dincolo de propria sa biografie, Nicolae Breban se dezlănțuie – fără aparentă pasiune, detașat – asupra peisajului literar în care a trăit, iar imaginea oferită va fi de un pitoresc extrem. Prin fața mitralierei sale de cuvinte defilează protagoniștii scenei literare românești a anilor '60, cu rezultatul previzibil – o hecatombă! Demitizarea lui Labiș, Ivasiuc, Marin Preda, Sorin Titel, D.R. Popescu etc., etc. se efectuează calm; prozatorul trece apoi la grupul Europei Libere și la disidenți; îl amendează chiar pe Nicolae Manolescu, criticul ce l-a susținut mereu, obiectîndu-i acestuia faptul că nu l-a înțeles pe prozatorul N. Breban în toate subtilitățile artei sale.

Operațiunea ar putea părea absurdă, dar Nicolae Breban o face cu atîta liniște și cu atîta convingere, încît ea devine simpatică. Egolatria scriitorului este sinceră și totală, neumbrită de nici o îndoială. Breban are curajul să spună direct ceea ce alții doar gîndesc fără să exprime. Pagina în care autorul se ridică împotriva modestiei, bănuind-o întotdeauna de ipocrizie ieftină, mi se pare una dintre cele mai inspirate.

Dacă egolatria, teritoriu nemărginit, poate fi îndelung explorată, există cîteva capitole cu adevărat remarcabile: mă refer în primul rînd la capitolul V, originală „autoanaliză" a propriei opere romanești, întreprinsă de scriitor cu pasiune și aducînd interpretări prețioase; apoi, mai ales, la capitolul VIII, poate cel mai interesant al întregii cărți, capitol în care – plecîndu-se de la relația feminină în viziunea romancierului – se ajunge la o autentică profesiune de credință, la definirea prozatorului și a creatorului în general. De la androginul care dormitează în fiecare dintre noi pînă la condițiile obligatorii pentru a ajunge prozator – iată o demonstrație care ar putea justifica, ea singură, întregul volum de memorii.

Citind **Confesiunile violente**, nu reținem în primul rînd considerațiile autorului asupra ideologiei, istoriei ori culturii; în ciuda vizibilei sale atenții pentru speculația filosofică, nici aici nu își întîlnește Nicolae Breban muza. Paginile realmente savuroase rămîn cele de involuntară literatură, de entuziasm ori indignare sub forme sintetice, de filosofie tratată literar. Deși n-au fost scrise, ci rostite, aceste **Confesiuni** reprezintă un document remarcabil: într-o literatură ce trăiește, de cîțiva ani, mai ales din mărturisiri și din memoria recentă, volumul de față are avantajul desprinderii din magma încă vie a literaturii contemporane. Sînt convins că el va inaugura o serie.

MIHAI ZAMFIR

CRONICA MUZICALĂ

Clavecinul restituit

Deși complet necunoscut publicului român care a asistat la concertul său de miercuri *), Pierre Hantaï este considerat drept cel mai bun clavecinist din Europa, și aceasta între nume ca Gustav Leonhardt, William Christie (al cărui concert de la București în 1991 cu formația de muzică barocă „Les Arts Florissants" a trecut, din păcate, neobservat), Kenneth Gilbert, Scott Ross, nume care iarăși nu spun mare lucru melomanului autohton. Pe de-o parte, în Occident, știința interpretării muzicii vechi a ajuns la rafinamente rare, mai ales în ce privește arta improvizației ritmice și a ornamentelor; s-a pornit de la ideea că interpretarea partiturilor maeștrilor baroci trebuie curățată de ticurile tradiției romantice și postromantice. Astfel, fraza muzicală barocă trebuie articulată urmărind dicțiunea (spunerea) și nu „feeling"-ul (trăirea). Instrumentele acelei vremi, cîtuși de puțin imperfecte sau rudimentare, cum se crede încă la noi, erau perfect adaptate acestui tip de articulare, și cîteva generații de instrumentiști, din 1950 pînă acum, s-au specializat în a cînta numai pe instrumente de epocă. În același timp, s-a observat că „feeling"-ul, impropriu melodiei, se aplica zonei ritmice. Există mărturii din secolul al XVIII-lea care atestă anumite tradiții ritmice de interpretare, diferite de notarea lor convențională în partitură (extrapolînd, așa stau lucrurile cu swing-ul, ritm tradițional de jazz, pe care nici o semiografie nu-l poate surprinde altfel decît foarte aproximativ și irelevant). Pe scurt, ideea de bază a curentului restitutiv în muzică seamănă bine cu premisa de la care pornește istoria mentalităților: „progresul" este o invenție recentă și inoperantă în înțelegerea trecutului. Orice segment istoric, dimpreună cu toate manifestările sale culturale, își cunoaște starea de împlinire într-o perfectă adaptare a mijloacelor lor la intenții. Pe de altă parte, în România, Conservatorul impune de ani de zile o respectare moartă a partiturii, metronomică, punctată ici și colo de maimuțăreli patetice (a se vedea în acest sens fețele cîntăreților, mîinile pianiștilor și ochii umezi ai violoniștilor cînd „trăiesc" muzica). Așa încît șocul publicului român la întîlnirea cu clavecinistul francez a fost deplin. Între așteptările primilor și oferta muzicală a celui de-al doilea se căsca o prăpastie de șaizeci de ani. Sonoritatea instrumentului (copie după Andreas Ruckers 1646) a fost prima care a surprins: atac incisiv și amortizare scurtă. Un singur instrument, mic, conceput pentru incinte pe măsură și care părea să se piardă complet într-o sală de 1.000 de locuri, construită pentru orchestre și coruri reunite. Toată lumea a devenit atentă mai mult din reflex decît din bunăvoință (cînd ți se vorbește în șoaptă, ciulești urechea). A urmat adaptarea la regimul sonor, pe durata unor piese din Couperin, Farnaby și Byrde. Lumea în sală – prea puțin convinsă, parte și pentru că nu avea nici un termen de comparație. Au urmat apoi două sonate de Scarlatti.

Pierre Hantaï

Publicul era avizat, și abia aici șocul a fost maxim. Între interpretarea pe care Hantaï a dat-o acestor sonate și ceea ce se poate auzi de obicei nu exista nici o asemănare. În același timp, versiunea interpretativă a clavecinistului a fost atît de puternică și convingătoare, încît publicul **a intrat în delir** și a ovaționat îndelung. Comunicarea se instaurase, și restul programului nu a mai pus probleme. Rămîne de notat gesticulația lui Pierre Hantaï în fața instrumentului său. Închipuiți-vă un tînăr de treizeci de ani, fragil, cu haine de un negru mătăsos, largi și atîrnate în stilul *cool fashionable*, cu pantofi mici și joși, așezat pe colțul scaunului, mișcîndu-și picioarele cîte puțin, încrucișîndu-le după ritm. Cînd o mînă nu avea de cîntat, ea nu se odihnea inert pe lîngă corp, ci închipuia un arabesc prin aer, cu palma deschisă sau închisă, și din acea mișcare prelungită se întorcea spre claviatură. Gesticulația lui Pierre Hantaï este esențial muzicală.

După terminarea concertului, cel puțin douăzeci de persoane s-au repezit pe scenă să observe clavecinul mai îndeaproape. Unii își vîrau nasul în cutia de rezonanță, alții se aplecau pe dedesubt și constatau că n-are pedale, alții, în sfîrșit, atingeau cu timiditate cîte o clapă. Cam de aceeași natură a fost și reacția studenților de la Academia de Muzică – atîția cîți au fost – la vederea partiturilor pe care Hantaï le-a lăsat pe clavecin: „Unde sînt ornamentele? Nu sînt scrise în partitură? Cum adică le-a improvizat? Se poate așa ceva?".

Să-i lăsăm însă pe spectatori cu mirările lor. În fond, sînt încredințat că, după încă două sau trei concerte, publicul român va prinde gust pentru acest fel, extrem de liber, de a interpreta „muzica preclasică". Deocamdată, prima lui reacție a fost promițătoare. Spectatorii francezi au fost numeroși, Serviciul Cultural Francez a reținut întreg sectorul central sălii, ceea ce este neobișnuit de mult. La Paris, Hantaï concertează destul de rar.

*) *30 noiembrie, Sala Radio*

RĂZVAN RĂDULESCU

ceARTĂ

Mostra

Recent deschisa expoziţie de „artă comparată" de la Muzeul Naţional de Artă, pusă sub pălăria unui generic pe cît de subtil-laconic, pe atît de neutru şi irelevant, anume „Tema", dovedeşte o dată în plus că, risipind puţină imaginaţie şi multă trudă, dintr-un maldăr de capodopere se poate obţine o expoziţie nu proastă, ci foarte proastă, în care sînt înghesuite prin colţuri şi firide lucrări de Brâncuşi, Paciurea şi Ţuculescu, ori vreun Cézanne, Matisse şi Bonnard, pentru ca în cele din urmă nici una dintre acestea să nu poată fi văzută de-a binelea, cu folos, cu plăcere. Şi asta pentru că „Tema" nu este o expoziţie, ci o demonstraţie. Artizanii acestei harababuri sînt nume prestigioase ale artei contemporane: Ion Nicodim, Ion Grigorescu şi Paul Gherasim. Pre-destinaţi rătăcirii în acest hăţiş demonstrativ sînt nu rarissimii autohtoni ce vizitează Palatul Regal (Muzeul de Artă), ci persoane importante, adică ministeriabili francezi, dornici să privească „imaginea României" mai de-aproape.

Dincolo de metafizica searbădă afişată ca program teoretic în expoziţie, tema acestei „Teme" este clară în românismul ei prost disimulat francofil: în locul sloganului protocronist al barzilor de tot felul („noi sîntem aici de 2000 de ani"), este preferat un raţionament mai adecvat şi mult mai ambiţios: „noi – artiştii români – sîntem aici de la începuturile modernismului". Fiind moderniştii, artiştii români şi cultura naţională au fost şi sînt deci „în Europa", pentru că modernismul (recte şcoala franceză de la sfîrşitul secolului trecut şi începutul secolului nostru) este marca indelebilă a europocentrismului cultural. Iată deci inferenţa pe care va trebui s-o facă ministrul francez al Culturii atunci cînd va vizita Muzeul de Artă. Pentru a fi siguri că, „inconştient", oaspetele se va lăsa pradă acestui raţionament, organizatorii au defalcat „Tema" într-o sumedenie de teme mai mici, capcane psiho-estetice inspirate parcă din aritmetică, dintr-o *sui generis* regulă de trei simplă: se dau doi artişti francezi cunoscuţi şi un „X" artist român. Modernismul „european" al celui din urmă se calculează prin izomorfismele cu cei dintîi. De aceea au fost construite chiar mecanisme demonstrative de acest fel, adică adevărate „celule" expoziţionale care împiedică – prin strîmtorarea cîmpului vizual al privitorului – perceperea altor detalii în afara temei/tezei. De pildă, o asemenea celulă este ocupată de două tablouri de Matisse şi unul de Vasile Popescu, care – tii, ce potrivea-lă, exclamă surprins cobaiul estetic! – seamănă extraordinar cu Matisse, şi ca subiect, şi ca tratare şi ca valoare. Regula de trei simplă aduce rezolvarea aşteptată – „românii au şi ei Matisse-ul lor". Mai departe, o altă celulă este ocupată de Bonnard, Horia Paştina si Aurel Cojan. Grupajul pare a fi dedicat, datorită ecourilor stilistice asurzitoare, lui Bonnard şi „şcolii sale româneşti" post-datate. La fel, la capitolul portretisticii, Cézanne are drept emuli inventaţi pe Luchian şi Baba. În mod vizibil, între cele trei portrete deosebirile sînt mai mari decît asemănările. Dar asta n-are nici o importanţă – trei portrete bune la un loc ne fac mai europeni. În anumite cazuri, benigne pentru vizitatorul străin, dar grave pentru specialistul autohton, alăturările vădesc o lipsă de (auto)cenzură cu totul reprobabilă – astfel, între două peisaje de Andreescu şi Pallady, Paul Gherasim îşi insinuează cu nonşalanţă un peisaj propriu numai prin semnătură.

Cînd tema genealogiilor este schimbată cu aceea a „stilurilor", inadvertenţele şi exagerările sînt adesea supărătoare. Casa scărilor ce duce spre Sala Tronului este ocupată pe de-o parte de „constructivişti" şi pe de altă parte de „simbolişti". Or, „constructiviştii" numără, în afară de Mattis-Teutsch (al cărui expresionism „constructivist" îl particularizează oricum), alte cîteva lucrări, printre altele, de Ştefan Sevastre şi sculpturi de Vlad Florescu. Coerenţa este numai aparentă, ei nu sînt decît prin „non-figurativ" în aceeaşi oală; stilistic, Mattis-Teutsch a rămas într-un preludiu expresionist-decorativ al artei abstracte, în timp ce Ştefan Sevastre poate fi apropiat de o tendinţă „ha d edge" prea puţin înţeleasă, iar Vla l Florescu de un soi de minimalism „i ternaţional". Aşadar, cei reuniţi aparţin ori începuturilor neconcludente ori retardărilor ce înduioşează. O „galerie" abstract-constructivistă nici nu poate fi alcătuită, întrucît în arta românească nu s-a realizat nimic remarcabil în această direcţie, cu excepţia cîtorva dintre vîrfurile grupării „sigma", care, culmea, nici nu era reprezentată în această expoziţie ca atare (doar Constantin Flondor se afla undeva în zona „misticilor" din Sala Tronului, în continuare „aşteptîndu-l pe Mihai Eminescu Teoforul", aşa cum scrie în tabloul expus). Galeria „simboliştilor" punea alături sculpturi de Paciurea şi Neculai Păduraru, aflate într-o filiaţie evidentă, cu tablouri de Victor Brauner, Georgeta Năpăruş şi Florin Niculiu, care n-aveau nimic în comun în afara faptului că înfăţişau ciudăţenii – dar în timp ce lucrarea lui Victor Brauner era interesantă prin dezvăluirea unei conexiuni cu pictura murală exterioară a bisericilor autohtone (temele apocaliptice reluate într-o cheie suprarealistă), tablourile lui Niculiu erau acelea dintotdeauna, cu misterul lor plat şi contrafăcut, eminamente cromatic şi nu simbolic, în timp ce simbolismul Georgetei Năpăruş, ludic şi extravertit, nu avea nimic din seriozitatea subversivă – deci din autenticitatea simbolică – a răstălmăcirii brauneriene.

Iată deci cum „tema" şi realitatea se bat cap în cap într-o expoziţie îndelung concepută. Nu este vorba că vocaţia demonstrativă stridentă a întregului ansamblu pune în discuţie sensul acestei întreprinderi, ci, mult mai grav, „profesionalitatea" organizatorilor lasă mult de dorit, pentru că ei nu fac parte dintre propagandiştii gen Cîntarea României, ci dintre ceilalţi. Dar care „ceilalţi" – începi să te întrebi? Există ei într-adevăr? Puşi într-o asemenea situaţie, se pare că şi intelectualii rafinaţi manufacturează tinichele ieftine, pompiereşti, neglijînd, paradoxal, tocmai meseria lor. Pentru că, întîi de toate, expoziţia „Tema" nu pare a fi făcută de trei artişti, şi încă de trei artişti remarcabili. E făcută fără inspiraţie, fără dragoste pentru obiecte, pentru ceea ce trebuia prezentat – „arta românească". A-i transforma pe Cézanne, Bonnard şi Matisse în etajere stilistice pentru etalarea artiştilor români este compromiţător şi vizual şi ideologic. O expoziţie nu poate legitima o civilizaţie, o naţie, ci doar cîţiva artişti. Expoziţia ar fi avut mai mult de cîştigat dacă ar fi fost mai restrînsă, focalizînd asupra valorilor şi nu asupra unei „demonstraţii" care să-i scoată pe toţi artiştii „în faţă". Gîndul că în matca unui „modernism european" inteligibil unui om de cultură occidental s-ar putea încadra şi Horia Bernea, Marian Zidaru, Ioana Bătrînu, Florin Mitroi, Ion Grigorescu, Vasile Gorduz şi alţi cîţiva este absolut nelalocul lui. Oricîte genealogii fictive ar fi fost puse în scenă, aceştia nu s-ar fi conformat schemei. Pentru că lucrările acestora erau bune, şi doar din ele ar fi trebuit realizată o expoziţie. Riscul de a nu fi înţeleasă era, desigur, mare. Dar mai mare este riscul expoziţiei de faţă, al cărei scop este prea transparent. Ca întotdeauna la noi, s-a încercat împăcarea caprei şi verzei cu lupul. E adevărat, dacă nu vrei să treci nici o punte, poţi să le împaci.

ERWIN KESSLER

Croaziera

Între 14 şi 23 noiembrie a.c., Uniunea Scriitorilor din Suedia a organizat o întîlnire cu scriitori din mai multe ţări, într-un cadru mai puţin obişnuit. Manifestarea, intitulată „Valurile Mării Negre", a avut loc pe vaporul „World Renaissance", vapor care a efectuat o croazieră pe ruta Pireu–Odessa–Constanţa–Varna–Istanbul–Izmir–Pireu. Delegaţia română, simpatizată, de altfel, pe tot parcursul călătoriei, a beneficiat, în plus faţă de ceilalţi, de un drum cu autocarul pînă la Delfi. Ajunşi în „centrul spiritualităţii europene", chiar şi cei mai blazaţi participanţi s-au declarat satisfăcuţi („Fără Delfi, croaziera ar fi fost ratată" – Octavian Paler).

În timpul călătoriei, pe vapor s-au organizat discuţii, colocvii şi seri literare, acestea din urmă fiind susţinute de fiecare ţară participantă. „Seara României" a reprezentat un real succes. S-a citit poezie şi s-au proiectat filme documentare. În plus, a fost într-adevăr seara României, la ea participînd şi basarabenii, cu toate că erau trecuţi pe liste separate. În acelaşi sens, un fapt îmbucurător, deşi gratuit, în fond, a fost semnarea unei moţiuni pentru eliberarea lui Ilaşcu şi de către scriitorii ruşi.

O altă reuşită românească a fost primirea de la Constanţa, organizată de Uniunea Scriitorilor din România, fără nici un ajutor din partea vreunui minister. („Pentru imaginea României, călătoria aceasta a făcut mai mult decît multe călătorii politice" – Ileana Mălăncioiu). **(C.P.-B.)**

REVISTA PRESEI

SĂPTĂMÎNA DE HÎRTIE

• A fost îndeosebi o săptămînă sărbătorească. Mai întîi s-au împlinit doi ani de la instalarea guvernului Văcăroiu. • Premierul explica simplu, în oficiosul **Dimineaţa** (nr. 1.283), succesul celor doi ani de guvernare proprie: „Prin răbdarea înţeleaptă a populaţiei, am reuşit". • În schimb, **Tineretul liber** (nr. 1.412) constata că, în ciuda dorinţei multora, „guvernul nu cade decît în propria-i admiraţie". • În aceeaşi zi expira şi termenul fixat de punctul 8 al Proclamaţiei de la Timişoara, „semn că anii trec ca clipele, scuturînd aripele" – după cum constata melancolic Tia Şerbănescu. • Apoi s-au bucurat reprezentanţii Uniunii Europei Occidentale cînd l-au auzit pe preşedintele Ion Iliescu arătînd la Paris că „România este gata să contribuie la realizarea unei reale identităţi europene în domeniul securităţii" (**Vocea României** nr. 306). Mai toate ziarele au marşat pe ideea că şeful statului nostru a fost primul lider est-european care a vorbit de la înalta tribună. Şi ne-am bucurat din nou. • **Vremea** (nr. 556) ne oferă şi ea o mostră de moment sărbătoresc. Directorul ziarului, Adrian Păunescu, consemnează cea de-a treia experienţă fundamentală a vieţii sale: întîlnirea (de 15 zile) cu China. „Abia acum pot mărturisi senzaţia mea de fericire că am fost acolo şi că ţara aceasta e la locul ei". Senatorul PSM recunoaşte „necazurile, rămînerile în urmă", dar totul e estompat de faptul că niciunde nu a întîlnit „un asemenea avînt constructiv". • Săptămîna a continuat frumos – Sărbătoarea Naţională. Motiv de umflat pieptul patriotic: „cel mai înalt, mai arzător şi mai sfînt eveniment"; „Unirea – unul din acele acte din care cu greu încap două într-un mileniu" etc. • **Caţavencu** (nr. 159) completează: „A fi patriot de profesie este cea mai rentabilă investiţie la români", prezentînd cîteva din mişmaşurile unuia dintre membrii marii familii peuneriste, Ioan Ungur de prin Dej. • Din păcate, am întîlnit destul de multe ziare cu viziuni cam sumbre sau care sînt chiar ireverenţioase. • Astfel, cotidianul **Ziua** (nr. 145) afirmă că are exclusivitatea unor depoziţii stupefiante furnizate de un senator din Comisia Decembrie 1989: „Revoluţia a fost de fapt o lovitură de stat, iar teroriştii au aparţinut şi Securităţii şi Direcţiei de Informaţii a Armatei şi organizaţiilor din lumea arabă". • **Evenimentul zilei** (nr. 746) îi ţine isonul şi citează amar din Valentin Dulce, purtătorul de cuvînt al Ministerului Securităţii Naţionale de la Chişinău: „Scopul principal al SRI este lichidarea frontierei şi unirea Republicii Moldova cu România". • Iar **Flacăra** (nr. 48) îi permite ţărănistului Constantin Ticu Dumitrescu să afirme că „Măgureanu are misiunea să reabiliteze Securitatea". • **Cotidianul** (nr. 1021) crede de cuviinţă că „Preşedintele Iliescu trebuie să-şi ceară scuze". Asta pentru că este prezentat un document al Ministerului de Interne britanic ce contrazice afirmaţia mai veche a şefului statului, conform căruia manifestaţia românilor din diaspora, cu ocazia vizitei sale la Londra, ar fi fost iniţiată de Ion Raţiu. • Şi din nou **Ziua** (nr. 146), care publică un interviu cu Corneliu Coposu, din care cităm: „Alegerile anticipate le va face însuşi Iliescu, forţat de valul de nemulţumiri populare". • Apropierea unui alt moment sărbătoresc, cinci ani de la Revoluţie, îi permite lui Octavian Paler să-şi manifeste „Marea deziluzie" într-un editorial din **România liberă** (nr. 1.427). Deziluzia scriitorului este provocată atît de Putere, cît şi „de convigerea multora, rostită cu năduf, că Opoziţia se zbate nu să combată demoralizarea populaţiei, prin rigoare şi unitate, ci să distrugă, să macine încrederea într-o alternativă politică". • Să vedem ce-o să mai fie! •

MARIAN CHIRIAC

Părinți care ucid

Michael și Alex, victimele propriei mame

Prolog

La începutul lui noiembrie, America a fost șocată de cele petrecute în Union, un orășel din Carolina de Sud. Povestea a început cu un telefon prin care cineva anunța că la casa lui a sunat o tînără femeie ce povestea că un străin i-a luat mașina în care se aflau cei doi copii ai ei și a dispărut.

O mamă îndurerată?

Familia Smith era bine cunoscută și îndrăgită. Susan fusese o elevă foarte bună, membră a Clubului matematicienilor, aleasă „cea mai prietenoasă fată" din clasă în 1989. L-a cunoscut pe David pe cînd lucra la supermagazinul din localitate. S-au căsătorit în 1991 și l-au avut pe Michael, primul lor fiu. Cuplul s-a destrămat la un an de la nașterea celui de-al doilea fiu al lor, Alex. Despărțirea s-a făcut civilizat. Din salariul său, David plătea cîte 115 dolari pe săptămînă pentru întreținerea copiilor. După despărțire, timp de o bună bucată de vreme, el chiar venea acasă să tundă iarba și să se joace cu copiii.

Dar strălucitoarea imagine a lui Susan Smith a început să pălească odată cu descoperirea trecutului ei agitat: s-a aflat de cruzimile îndurate din partea celorlalți copii, după ce tatăl ei s-a împușcat în cap, cînd ea avea doar 8 ani; a urmat o căsătorie pripită cu un bărbat cu perspective reduse și care s-a dovedit a fi și necredincios; s-a descoperit că încercase, de cîteva ori, să se sinucidă; de curînd începuse să fie copleșită de probleme financiare, care deveneau din ce în ce mai presante.

Cu toate acestea, imaginea televizată a tinerei femei care plîngea și implora pe toată lumea să-i găsească copiii dispăruți, prezentarea, tot la televiziune, a unei casete în care aceasta se juca cu cei doi puști adorabili îi făcuseră pe americani să creadă că Susan Smith trăia pentru și prin fiii ei, pentru care putea birui orice greutate.

Cînd în cele din urmă și-a mărturisit crima, Smith a explicat poliției că fusese copleșită de griji legate de „bani, de căsătoria ei nereușită și de o serie de alte legături amoroase care eșuaseră". Inițial, ea povestise că pe la ora 9 dimineața, cînd se afla în drum spre o prietenă, fusese atacată de un necunoscut de culoare care, cu ajutorul unei puști pe care o tot agita în mînă, o forțase să coboare din mașina în care se aflau cei doi copii. După aceea se suise la volan și plecase cu copii cu tot. Forțe de poliție numeroase, elicoptere și mii de voluntari au pornit în căutarea celor doi copii și a răpitorului. Povestea ajunsese o problemă națională și orașul fusese invadat de ziariști și reporteri de radio și TV. Dar toate eforturile erau în zadar. Tinerii părinți apăreau în fața camerelor cu fețele îndurerate și îngrijorate, adresîndu-le cuvinte încurajatoare copiilor.

Paralel însă, cei care se ocupau de investigarea cazului au urmărit și o altă pistă. Ceva din povestea d-nei Smith li se păruse discordant: nu se raportase nici o crimă în ziua dispariției copiilor și nu fusese găsită mașina. Ceva nu mergea... Totul era prea curat, prea nu existau urme.

Pe de altă parte, reacția lui Susan Smith era nefirească. Orice părinte confruntat cu dispariția copiilor săi ar fi căutat sprijinul lui Marc Klaas, care, de la răpirea și uciderea fiicei sale, Polly, în 1993, și-a devotat toate eforturile pentru ajutorarea părinților aflați în situații similare. El a ajuns în Union împreună cu Jeanne Boylan, artistă cu o excelentă pregătire în domeniul psihologiei, care-l ajutase în cazul său. Dar Smith le-a trîntit ușa în nas: nu dorea să-i cunoască. În sfîrșit, a urmat detectorul de minciuni. Încrederea în Susan Smith începuse să se clatine, după cum și stăpînirea ei de sine începuse să cedeze.

La un interogatoriu ulterior, Susan Smith a recunoscut totul și a spus polițiștilor unde se aflau corpurile copiilor ei.

După mai multe ore de cercetare, polițiștii și scafandrii au găsit mașina pe fundul unui lac. Pe bancheta din spate... cadavrele celor doi copii. Reacția publică a fost intensă și furioasă.

Ultimele statistici ale FBI arată că, în 1992, 662 de copii sub vîrsta de cinci ani au fost omorîți. Se estimează că două treimi din aceștia au fost victime ale unuia sau ambilor părinți. O altă statistică recentă efectuată de Ministerul Sănătății al SUA indică faptul că în 1992 circa 1.100 copii au murit din cauza abuzurilor sau neglijării. Mult mai obișnuite decît crimele senzaționale sînt înșelătoriile practicate de mame care pretind că odraslele lor maltratate sau neglijate au decedat din cauza „sindromului de moarte infantilă bruscă" sau a unor accidente. Acestea sînt, de departe, crime perfecte.

Cum putuse o mamă să facă așa ceva și apoi să mintă cu atîta sînge rece?

Pe malul lacului unde au fost înecați cei doi copii au început să apară primele cruci și flori, mici semne de aducere aminte pentru cei doi băieți. Oare dormeau liniștiți pe bancheta din spate a mașinii în timp ce aceasta mergea prin pădure, spre lac? Oare au văzut malul lacului întunecat? S-au întrebat, poate, de ce mama lor iese din maș nă închizînd bine toate ușile și fereș ele, în timp ce mașina înainta încet fără ca cineva s-o conducă? Ce au simțit ei văzînd atîta apă în jur și cum au trecut ei prin cumplita spaimă a morții?

Un alt caz

Cu trei zile înainte ca Susan Smith să anunțe dispariția copiilor ei, Pauline Zile, în vîrstă de 24 de ani, a anunțat poliția că în timp ce ea și fiica ei, Christina Holt, se aflau într-un magazin, în Florida, fetița, în vîrstă de 7 ani, a dispărut. Timp de cinci zile, Pauline a jucat rolul mamei îngrozite, cu fața în lacrimi și cu o păpușă a fiicei sale în mîini. A început căutarea.

Apoi, pe 27 octombrie, a ieșit la iveală adevărul. Poliția a cercetat apartamentul părinților fetiței și a găsit urme de sînge. Trupul ei fusese îngropat de părinți în spatele unui magazin local.

Într-o seară, cu șase săptămîni înainte de „dispariție", John, tatăl, își bătea cu cruzime fetița sub ochii nepăsători ai mamei, care, ulterior, s-a alăturat soțului său în maltratarea copilului. Cînd Christina a început să țipe, i-au astupat gura cu un prosop. Curînd a început să se înece și să dea semne de sufocare. Cei doi au ținut corpul fetiței în debara, timp de patru zile. Cînd s-a anunțat peste tot că Susan Smith a fost ridicată de poliție pentru omorîrea copiilor ei, Pauline Zile și soțul ei au fost, de asemenea, acuzați de crimă.

Deprimare și violență

Desigur, nu toate anunțurile de răpiri sînt false. America este încă marcată de coșmarul răpirii și uciderii micuței Polly Klaas, în decembrie trecut. Dar nu a uitat nici povestea Paulei Sims, care a fost condamnată la închisoare pe viață pentru uciderea celor două fiice ale sale. A mai fost și Diane Downs, care, în 1983, și-a ucis unul din cei trei copii. Și ea este în închisoare. Ambele au pretins inițial că odraslele lor au fost victimele unor atacatori.

Unul dintre cele mai sîcîitoare aspecte ale acestor decese este acela că ele pot fi prevenite. Copiii care sfîrșesc precum micuța Christina sînt supuși la tot felul de maltratări cu mult timp înainte de deznodămîntul fatal. Mulți dintre acești copii ar fi putut fi salvați – și, cu toate acestea, societatea nu acordă prea multă atenție semnelor care indică deznodămîntul ulterior. Crima nu este prima formă de maltratare a unui copil. Aceste femei nu se feresc de cei din jur atunci cînd își bat copiii, dar nimeni nu se sesizează. Desigur, nu sînt mulți părinți care se scoală dimineața cu gîndul „Azi îmi omor copiii". La acest rezultat se ajunge printr-o escaladare a presiunii și stresului la care sînt supuși părinții sau unul din părinți, și care culminează cu acte de violență teribilă. În general, femeile sînt cele foarte deprimate și tensionate, lucru care poate duce chiar la sinucidere. Acesta pare să fie cazul Susanei Smith. Sînt femei care devin geloase pe afecțiunea pe care soții lor o arată copiilor lor; în acest caz, atitudinea lor devine dură față de copii, ajungînd chiar la crimă.

Psihologii sînt de acord că, în general, părinții care își omoară copiii sînt supuși unui stres puternic. Ei sînt, în multe cazuri, foarte tineri și deloc pregătiți pentru meseria de părinte. Este foarte probabil ca ei să fie izolați din punct de vedere social și să nu aibă multe legături. Poate că și ei au fost la rîndul lor maltratați în copilărie. De obicei, acești părinți provin dintr-un mediu marcat de violență, sărăcie și izolare socială.

Cu toate acestea, America va trebui să înțeleagă că astfel de tragedii nu țin cont de deosebiri rasiale sau socio-economice. Nu aparțin rasei negre, hispanice sau albe, bogaților sau săracilor.

Traducere și adaptare de ADRIANA TUDOR (După revista „Time")

CITITORII DIN STRĂINĂTATE se pot abona la revista "22" depunînd costul abonamentului în conturile noastre deschise la **Banca Comercială Ion Țiriac S.A. București, Str. Doamnei nr. 12**: (pentru **dolari** în contul 4020253230, pentru **mărci** în contul 4020253231, pentru **franci francezi** în contul 4020253235, pentru **lire italiene** în contul 4020253234) sau (pentru orice fel de valută) trimițînd un cec (**money order**) pe adresa: Revista "22", Calea Victoriei 120, cod 70179, sector 1, București, România.

Costul abonamentelor pentru cititorii din străinătate:

	1 an	6 luni	3 luni
– zona europeană:	80 $	40 $	20 $
	140 DM	70 DM	35 DM
	500 FF	250 FF	125 FF
	140.000 LIT	70.000 LIT	35.000 LIT
	56 £	28 £	14 £
– SUA, Japonia, Australia:	100 $	50 $	25 $

sau echivalentul în orice monedă convertibilă.

Revista "22" anunță exclusivitatea difuzării sale în străinătate. Difuzorii de presă neautorizați de redacție (inclusiv RODIPET) vor trebui să răspundă conform prevederilor legale.

EDITURA DONE

GHEORGHE CURELET - BALAN
VISUAL BASIC
Introducere în programarea vizuală a aplicațiilor Windows

Datorită timpului scurt în care se poate dezvolta o aplicație Windows, Visual Basic a fost ales de foarte mulți programatori ca mediu favorit de dezvoltare.

Se estimează că de la lansarea pe piață a mediului (1991) s-au dezvoltat cu el pînă în prezent peste un milion de aplicații.

VISUAL BASIC – O CARTE DE BAZĂ

Redactor-șef: GABRIELA ADAMESTEANU; Redactori-șefi adjuncți: RODICA PALADE (societate, cultură); GABRIEL ANDREESCU (politic, filosofie, știință); Director artistic: DAN PERJOVSCHI; Secretar tehnic de redacție: ALEXANDRU CIRIP; Secretar general de redacție: ION MOISESCU; Rubrici permanente: ANDREI CORNEA, N.C. MUNTEANU, HORAȚIU PEPINE, TIA ȘERBĂNESCU, ILIE ȘERBĂNESCU (comentariu politic și economic), RALUCA STROE-BRUMARIU, MARIAN CHIRIAC (săptămîna politică), CEZAR BALTAG (istoria religiilor), H.-R. PATAPIEVICI (eseu), DAN C. MIHĂILESCU, MIHAI ZAMFIR, HORIA FLORIAN POPESCU (cronică literară), ERWIN KESSLER (cronică plastică); Redacția: OANA ARMEANU (șef serviciu social), CEZAR PAUL-BĂDESCU (cultură); Corespondenți interni: IOAN MUȘLEA (Cluj), DANIEL VIGHI (Timișoara); Corespondenți externi: WILLIAM TOTOK (Berlin) ADRIAN NICULESCU (Milano), SORIN ALEXANDRESCU (Amsterdam), ION MIRON DAMIAN (Paris); Difuzare: MIRCEA IONESCU (șef serviciu), IOAN CONDOR, VLAD VIERU; Gestiune: CORNELIA NICULAIE, ADELA BULGARU; Tehnoredactare computerizată: ADRIAN BALTAG; Corectura: RADU DOBÂNDĂ; Procesare text: FLORIAN TOROPOC; Secretariat, difuzare: CRISTINA POPA.

Tipărit la **FED** **Manuscrisele nepublicate nu se restituie**

Redacția și administrația: București, Calea Victoriei 120. Tel 311.22.08, 614.17.76; Fax 311.22.08. **ISSN-1220-5761**